

विनाश आणि व जंगल गेम

श्रीरंज
सपारी रोड

मैगी क्लबतर्फे जंगलाची धम्माल !

आपल्या भेटवस्तू मिळवा **धम्माल !**

मैगी क्लबच्या 5 विस्तृत कार्डच्या पुस्तका बाजूवर असलेले सर्व **मैगी** कार्ड घ्या आणि तुमची आवडती प्रत्येक भेटवस्तू प्राप्त करण्यासाठी ते आम्हाला पाठा. 6 ते 8 आठवड्यांचे मैगी क्लबतर्फे जंगलाच्या कुत्र्याची घनपत्रिका, बनेशोर, योगानंदरी भेटवस्तू मिळेल !

विषय तक्ता :
तुम्ही मैगी क्लबचे मेम्बर सवास तर तुम्हाला हजेरा असल्याने भेटवस्तूचे माव आम्हाला पळविल्याक तुमचे माव व पत्ताही लिहून पाठवा. तुम्ही मैगी क्लबचे मेम्बर असाल तर तुमचा मेम्बरशिप नंबर सुद्धा लिहून पाठवा.

विन्नी दूने कॉपीक

फॉरिस्ट फॅसेस कॉप व मास्क

आयकल पत्ता : ४ मैगी क्लब
पोस्ट बॉक्स 5789, रवी दिल्ली-110055

आगखीत एक तायदा : तुम्ही जर टूव्होल इण्डिया सेम अर्जुनपर्वत मिळविशी नसेन, तर काता प्राप्त करा

जंगल स्टॅण्डर्ड सेट

विश्व - वार्ता

काश्मीरची समस्या: खरं काय नि खोटं काय ?

आपल्या पुराणात असा वक्ता आहे की कदापि मुताब्बा नावावरून 'काश्मीर' हे नाव झालं.

प्राचीन भारतात बरेच छोटी छोटी राज्ये होती. या राज्यांवर अनेक लहान-मोठे राजे राज्य करीत. निरनिराळी राज्ये

असली तरी ती खरे भारताचे अभिन्न अंग समजली जात.

भारताच्या स्वातंत्र्य-संग्रामाच्या शेवटी म्हणून अशी जिज्ञा यांच्या नेतृत्वाखाली "मुक्तोप लीग" ने मुसलमानांच्या यांपूर्वी स्वायत्त राष्ट्राची मागणी केली. लोकांना हे माहीत नाही की आमच्या देशाचे फालक ब्रिटिश सरकारने जिझांना भटकवले होते. यांनी देशाच्या फाळणीबाबत हट्ट बरला. त्या काळी अनेक मुसलमान पुढाऱ्यांचा मुद्दा असा विचार होता की घर्माच्या आधारा वर देशाची फाळणी करणे योग्य नाही. तरी पण जिझांच्या आग्रहास्तव पाकिस्तान भारतापासून अलग झाला.

या काळी जम्मू-काश्मीर वर महाराजा वर हरिप्रसिद्ध यांचे राज्य होते. ते जेथे दुविधेत पडले की आपण कोणाच्या बाजूला जावे? याच वेळी पाकिस्तानने काही गृह्यकी लोकांना काश्मीर वर आक्रमण करण्यासाठी प्रवृत्त केले. काश्मीरची अधिकतर जनता मुस्लिम होती. ति बोलत असताना त्यांचे पुढारी होते. अनेक अल्पसंख्यक गृह्यकांन्ना महाराजा हरिप्रसिद्धांनी भारताची निवडित राहण्याचा निषेध घेतला. यानंतर भारत सरकारने आपली मना पाठवून आक्रामकांना पळवून लावले. पण तोपर्यंत आक्रामकांनी काश्मीरच्या

काही भूभाग आपल्या अधिकाराखाली बाणलेला होता. गृह्यकांच स्वतंत्र झालेला भारत शांतिप्रिय देश होता, म्हणून हल्ले-खोरांना पळवून लावण्यासाठी युद्ध करून रक्ताच्या नद्या वाहण्याची त्यांची इच्छा नव्हती. म्हणून भारताने याबाबतीत संयुक्त राष्ट्र-संघाच्या सुरक्षा परिषदेकडे त्याबाबी मागणी केली.

या आकांत प्रदेशाचे पाकिस्तानने नाव ठेवले "आजाद काश्मीर"! येथील बहुसंख्य जनता अशिथिल व गरीब होती.

एक गोष्ट स्पष्ट झाली की घर्माच्या आधारा वर देशाची वाटणी करणे निरर्थक आहे. "बंगला देश"ची जनता पण मुसलमानच आहे. तरी पण तो देश पाकिस्तानपासून अलग झाला. पाकिस्तानची तुलना केली तर आपल्या देशाचे मुसलमान बांधक आहेत. पण या असुरमिष्टांकडे अनेकांचे लक्ष्य झाले नाही. बरेच लोक आज काश्मीरी जनतेच्या मनात असत्या आघात निमोण करीत आहेत. लोकांचे अपहरण आणि कत्तल करणाऱ्या आतंकवादी व विभाजनवादीजण लोकांना अविशेष देऊन राज्यात अशांतता पाजवीत आहेत. उपद्रवी लोकांच्या या सर्व कारवाया आहेत.

शामळे आज काश्मीरला अनेक समस्या व संकटांची सामना द्यावा लागत आहे.

दोन भाऊ

सुमपुरी राज्यावर कीर्तिसैन नावाचा राजा राज्य करीत असे. तो मोठा शूर व पराक्रमी होता, आणि तरी बुद्धा फार शांतिप्रिय होता. त्याच्या राज्यात जनता सुखाने नांदत असे. कीर्तिसैनच्या गल्लीने नाव होतं प्रियंवदा. वज्रून पर्यंत आई अन्ध्याच तिच्या माग्यात लढत. पुष्कळ संत-संन्यासे तिने केली. पण कशाचा काही परिणाम झाला नाही. मूल-बाळ तत्कालामुळे ती नेहमी दुःखी-कष्टी असे.

शेवटी राणी प्रियंवदेने राजाला तम-जावले आणि दुसरं लग्न करायला माग पाडले. स्वयंप्रभा नावाच्या एका राज-कुमारीशी राजा कीर्तिसैनने लग्न केले. काही दिवस गेले नि स्वयंप्रभा माता झाली. तिला एक मुलगा झाला. राजाला फार आनंद झाला. त्याने राजकुमाराला नाव

ठेवले विजय. काही दिवसांनंतर मोठी राणी प्रियंवदाही ही दिवस राहिले. तिला ही एक मुलगा झाला. त्या मुलाचे नाव ठेवले आदित्य.

काल-चक्र चालू राहिले. विजय नि नाथिरा मोठे झाले. गुरुकुलात राहून दोघे सात विद्याध्वन कळ लागले. दोघांनी सर्व विद्या शिकून घेतल्या. विशेषतः क्षत्रियोचित क्षात्र-विद्यात दोघे ही रूप तरबेज झाले. गुरुकुलातील त्यांचे विद्याध्वन संपले. गुरुजींचे आशीर्वाद घेऊन कळन दोघे बाऊ गुरुकुलातून निघाले आणि राजधानीत पोचले. दोन्ही मुलांना मेटून राजा कीर्तिसैनला खूप आनंद झाला. अनेक विद्या व कलात राजकुमारांची शक्ति वाढून राजा अत्यंत प्रसन्न झाला.

राजा कीर्तिसैन झाला बुद्ध झाला होता. राजापुढे एक समस्या उभी राहिली. दोन

नारायण नाथे

राजकुमारांची कुणाला आवल्या नादीवर बसवाने? मोठ्या राणीच्या मुलाला राजा बनवणे ही राज-परिवाराची परंपरा होती. पण मोठ्या राणीचा मुलगा नादित्य विजय येता वयाचे लहान होता.

ही समस्या कधी सोडवावी हे राजा कीर्तसेनला समजले. त्याच सुमारास हिमगिरि राज्याचा राजा सहस्राक्ष सुम-पुरीवर आक्रमण करण्याच्या तयारीत होता. सहस्राक्ष मोठा बलशाली होता, कीर्तसेन बळ होता, मूळ करण्याची ताकद त्याच्यात नव्हती. कीर्तसेनचे दोघे ही मुक्ते वार-वीर होते, पण अजून लहान होते. म्हणून आपल्या मुलांना पुढावर

पाठवाने की नाही याबाबत कीर्तसेन विचार करू लागला.

त्या दिवशी संध्याकाळी राजा कीर्तसेन पुढावावर राजकुमारांची बोलणी करीत होता. इतक्यात एका द्वारपालाला येऊन राजाला खबर दिली—“महाराज, आरण्यास भेटण्यासाठी मंत्रपाल नावाचा एक पंडित आला आहे!”

मंत्रपालाला जात देऊन येण्यावावर राजाने द्वारपालाला आज्ञा दिली. दोघ्याच वेळात मंत्रपाल तेथे येऊन पोचला. त्याने बोव्ही राजकुमारां कडे पाहिले नि म्हणाला—

“विजयी भव!”

राजा कीर्तसेनने मंत्रपालाच्या बोरोदात नेहल्याकडे एकदा पाहिले आणि म्हटले—

“पंडिताजी, नलशाली शत्रूची सामना करण्याची वेळ आलेली आहे. आपल्या या आशीर्वादाने माझे धैर्य कमळ वाढत आहे!”

मंत्रपालाचा चेहरा अधिक गंभीर झाला. मंत्रपालाने राजाला आश्वासन दिले—

“महाराज, शक्तिरूपिणी नावाचा एक मंत्र मला माहीत आहे. या मंत्राच्या साहाय्याने एका माणसातील शक्ति दुसऱ्या माणसात संचारित करता येते. असं केलं तर दुसऱ्या माणूस प्रचंड शक्तिशाली बनतो. अर्थात हे काम करण्यासाठी शक्ति देणाऱ्याची तयारी असायला हवी. तसेच या दोन माणसात

रक्ताचं गात असलं पाहिजे. काम शक्य-वर दुसऱ्या माणसात संचारलेली शक्ति पुन्हा पाहिल्यात आयला येते. या मंत्राच्या साहाय्याने आपणास या युद्धात जय मिळविता येईल.

यावर कीर्तसेन मंत्रपालाला म्हणाला—

“पंडिताजी, आपल्या मनात अं नवही आहे ते अधिक स्पष्टपणे सांगू शकाल?”

गोष्ट हसून मंत्रपाल म्हणाला—“महाराज, आज घडलेसार आपल्या दोन्ही राजकुमारांनी सहस्राक्षाची युद्ध करणे योग्य नव्हे ना? म्हणून कोणी तरी एकच शत्रूची लढल. सहस्राक्ष तर मोठा शक्तिशाली आहे. तेव्हा मी असा विचार करतो आहे की एकाच राजकुमारात दोघांची शक्ति एकवटावी. माझ्या मंत्राच्या यत्नेने हे काम करता येईल. शत्रूची सामना करील एकच राजकुमार, पण त्याच्यात दोन्ही राजकुमारांची शक्ति असेल. यामुळे युद्धात आपणास जय निश्चित मिळेल. तसेच आपल्या मुलांचं खूप नाव होईल, आपल्या राज्याची प्रतिष्ठा वाढेल तसेच!”

यावर राजा कीर्तसेन म्हणाला—

“पंडिताजी, मुमका विचार सर छान आहे! तसेच करू या.”

पण असं करायला आदित्य याच तयार नव्हता. तो म्हणाला—“असं केलं तर दगा-

फटका केव्हासारखं होईल. अशा रीतीने छलकपट करून शत्रू वर विजय मिळवणं खऱ्या शुराला शोभत नाही. विजयाची शक्ति येऊन सहस्राक्षावर जय मिळवणं मला पसंत नाही. नसं करून जे नाव मिळेल, त्यास मला आवडत नाही मिळणार!” हे सांगत असताना आदित्यच्या स्वरात संपूर्ण उत्साह व धैर्य पांजं प्रदर्शन होत होत.

“नादित्य, संकट-काळी युक्तीने काम करण्यात वाईट काय करे? जात दगा-फटका कसला? आपण जे काही करणार आहात, ते युक्तीचं काम आहे! राजा-महाराजात राजांती असलीच पाहिजे

कांदोया

१३

राज्याचं संरक्षण करणं आपलं कर्तव्य नाही का? ती आपली जबाबदारी पार पाडण्यासाठी आपण जे काही करू, ती माझे राजधर्म!" विजयने शांतपणे आपला विचार सांगितला.

राजा कीर्तिसनने आपल्या मोठ्या मुलाला विचारलं—"विजय, जर तुझ्या चाकट्या भावाने आपली शक्ति तुला दिली, तर तू शत्रू बरोबर लढाई करायला तयार झालेस ना?"

विजयने बाळा मान्यता दिली. तेव्हा आदित्य म्हणाला—"शूर वीर लढाईत प्राण समदीस, पण आपली शक्ति दुसऱ्याला वाचला कधी तयार नाही होणार!"

वासाठी काही तरी दुसरा उपाय शोधून काढला पाहिजे असें आदित्यने चुनवले. संनपालाने मनेच पडून सूचना केली—"राजकुमारांनो, वादविवाद करीत वसण्याची शी वेळ नव्हे. तुम्हा दोघांपैकी एकाचे आपली शक्ति बलिदाना दिली, तर राजा स्वतः शत्रूशी युद्ध करील."

विजयने हे हौ मान्य केले. पण आदित्यला हे पसंत नव्हते. शेवटी त्याने विजयला आपली शक्ति देणे कबूल केलं, पण असे करण्यापूर्वी संनपालाशी एकांतात काही शोषण्याची इच्छा प्रकट केली.

संनपाल नि आदित्य यांनी एकांतात बोलणी केली. मन संनपालाने आपल्या संन्याच्या मदतीने आदित्याची शक्ति विजयच्या शरीरात संचारित केली. आता दुष्पट शक्तिशाली विजय सहजासाठी युद्ध करायला निघाला. पुढात विजयने सहजा-झाचा पराभव केला. विजयने या युद्धात जो पराक्रम साजवला, त्याची सर्वांनी तोंड भरून म्हुनि केली.

पुढात यशस्वी होऊन विजय परत आला. राजाने संनपालाला निरोप पाठवला की आदित्याची शक्ति त्याला पुन्हा परत देण्याची उपाय-योजना करावी. पण संनपाल कुठे गेला याबाब मुळि पत्ता लागेना!

कीर्तिसनने अशाच गंभीर विचार केला नि आदित्याला राज्याभिषेक करण्याचा निर्णय घेतला. हा निर्णय समजल्यावर विजय बलिदाना म्हणाला—"पिताजी, मी एकदा शत्रूशी लढलो आणि विजय संपादन केला! आणि बाता आपण राजा मान आदित्यला मनविचार आहत, हे मी कसं बरे मान्य करू? आदित्य शक्तिहीन नि दुबळा आहे हे आपण निसरत आहात. तरी पण आपण त्यालाच राजा बनवू इच्छित असाल, तर आम्हा दोघात दंड-युद्ध होऊ या. ज्याचा जय होईल त्याला राजा बनविले जावे! हेच व्यावोचित नाही का?"

विजय नि आदित्य हातात तलवारी घेऊन दंड-युद्ध लढले. या लढाईत आदित्य शक्तिहीन मुळिच बाटला नाही. असा चलाखीने त्याने तलवार चालवली की विजयच्या हातातील तलवार हुवेत उडून गेली. काही क्षणातच आदित्यने विजयला पराभूत करून ठाकले. विजयला याच कारच आवचर्च वाटलं. शक्तिहीन आदित्यात एवढी शक्ति कुठून आली हे त्याला समजेना. निरुपायाने विजयने आपला पराभव कबूल केला आणि आदित्याने राजा व्हावे याला आपली स्वीकृति दिली.

आदित्याचा राज्याभिषेक झाला नि तो मुमपुरीचा राजा बनला.

राज्याभिषेक होण्यानंतर एक दिवशी चाकट्या राणीने राजाला विचारलं—"महाराज, आपण माझा पुत्र विजय याचा अधिकार हावळून आदित्यला राजा बनवणं म्हणून मी जरा ही असंतुष्ट नाही. माझ्या मनाव ईर्ष्या आहे असा गंरसमज करून घेऊ नका. केवळ कुतूहल म्हणून विचारते. शत्रू सहजालाचा पराभव करून आपल्या राज्याचं संरक्षण करण्यासाठी आपली शक्ति विजयला देण्याचे आदित्याने सहजा-सहजी कबूल केले असें समजू नका. माझा मुलगा तर प्रत्येक वेळी प्रत्येक योग्यतेला समर्पित देत गेला. शक्तिरूपिणी संन्याच्या साहाय्याने संनपालाने आदित्याची शक्ति तर

विजयला दिली, तरी मुद्धा आदित्यात आता इतकी ताकत कोठून बाली? हेह-युद्धात त्याने विजयचा पराभव कसा केला? या प्रस्नांची उत्तर घेता तर सापडत नाहीत. याच्यामागे काय रहस्य आहे. हे आपण मला सांगू शकाल प्रभु?"

यावर कीर्तिसैनने संद-स्मित केले. भाकट्या राणीचे समाधान करीत राजाने निवेदन केले-“जो सारा वीर असेल, त्याने आपल्या स्वतःच्या ताकतीवरच भिस्त ठेवली पाहिजे. मंत्र-मंत्राने मिळणाऱ्या शक्तिवर अवलंबून राहणे योग्य. नव्हे कारण मंत्र-विद्या जाणणारा महात्मा मंहुमीच आपल्या भवतीला कसा धाऊन येईल? म्हणूनच आदित्य म्हणाला हेता की शत्रुची लढण्यासाठी दुसरा काही मार्ग शोधला पाहिजे. शेवटी आपला मोठा भाऊ विजय माला आपली शक्ति द्यायला तो जेव्हा तयार झाला, तेव्हा त्याने मोठ्या विचार-पूर्वक काम केले. म्हणूनच त्याने मंत्रपालाशी एकांतात काही समलत करण्याची इच्छा

प्रकट केली.” अशा प्रकारे राजा आणखी काही शयिगार, एवढ्यात स्वयंप्रभेने मध्येंच प्रश्न विचारून राजाला थांबवले.

राजाचे संपूर्ण निवेदन न ऐकताच स्वयंप्रभेने विचारले-“मंत्रपालाचे पुढे काय झाले? आदित्याने मंत्रपालाशी एकांतात काय बरे बोलणे केले असले?”

आपले निवेदन पूर्ण करीत कीर्तिसैन म्हणाला-“आदित्याच्या मनात अगोदरच शंका होती की विजयला जेव्हा युद्धात जय मिळेल, तेव्हा त्याची बुद्धि भ्रष्ट होईल. म्हणून मंत्रपालाला एकांतात भेटून युद्धा-नंतर आपली शक्ति परत मिळविण्याचा मंत्र स्थाने जाणून घेतला असावा. हे जर विजयला समजले तर तो मंत्रपालावर मूढ जगवेल, कदाचित्त तो त्याची हत्या ही करील. याच भीतीने मंत्रपाल धावतून आपले राज्य सोडून अन्यत्र निघून गेलेला असावा.”

राजाचे हे निवेदन ऐकून स्वयंप्रभेने इतक्या क्षात्री आणि इतक्या आपली गोष्ट ही सपली,

[९]

[पूर्वकथा-सत्यव्रतनच्या जाशराचा कायदा वेळाने वीरसिंहने जमनपुरीवर हल्ला करायचे करस्थाने रचले. ही बातमी कळल्यावर सत्यव्रतने त्याच्याशी तहाची बोलणी करावी असे वाचण्या काप्याला घुबवले. पण वीरसिंहच्या गाथा ऐव्हा तरी ओशाळण्या साठी पाण्यात ओढल्या गेल्या, तेव्हा अचानक नदीच्या पूर वाना आणि त्यात त्याचे शीय वाहून गेले.]

या 'वास्माची सुलतानी' मुळे वीरसिंह तर कित्येक शस्त्रे वाहून गेलीच. काही शस्त्रे उबाकू झाला. आणि नदी किनाऱ्यावर पलीकडील किनाऱ्यावरील जमनपुरीच्या एकाद्या पुतळ्यासारखा उभाच राहिला! शिपायांच्या हाती लागली. त्याचप्रमाणे भीती व शहस्रतीमुळे नवा सेनापति कपाळ-कंठ वरवर कापू लागला! त्याची बोवडी पाण्याबाहेर काढून बाचवले. नन्तर त्याला बळून गेली! त्याचे जे सैनिक आपले प्राण वाचवून प्रवाहातून बाहेर येऊ शकले, दुसऱ्या दिवशी राजा सत्यव्रतने आपले ते वहात जाणारी शस्त्रे पकडून किनाऱ्यावर सेनाध्यक्ष व इतर अधिकार्यांना एकत्र घाठवायच्या उद्योगाला लावले, तरीही बोलावून म्हटले-“शत्रूची जी हत्यारे

आपल्याला मिळाली आहेत ती बांगली माफसुफ करून तयार ठेवा. आता आपण कोणाला भ्यायचे नाही! या पुरात बीरसिंहने अनेक सैनिक मेले असतील, अन् त्यामुळे त्याचेही सैन्यबळ फतो लाले असले पाहिजे. पुन्हा आपले सैन्य मजबूत करून आपल्यावर हल्ला करायला यायला त्याला पुष्कळ वेळ लागेल. त्या अवधीत आपण आपलीही ताकत भावून या अन् पुढाला तयार राहू या. युद्ध-कंदी म्हणून पकडलेल्या बीरसिंहाच्या सैनिकांना जाता मुक्त करून टाका."

त्या रात्री मन्त्री, सेनाध्यक्ष आणि दोन पक्ष-प्रमुख गुप्त भेदकतीसाठी राजा सत्य-

सेनला भेटायला आले. त्यावेळी सेनाध्यक्ष राजाला म्हणाला—"प्रभू, आपल्या सैनिकांनी ज्या अन्-सैनिकांना पुरातून बाचवले होते, त्यांच्यापैकी कोणीही परत बोंगांवह-कडे जाऊ इच्छित नाही."

थोडा विचार करून राजा सत्यसेन म्हणाला—"बीरसिंहने जेव्हा घुमंघवरच आक्रमण केले, तेव्हा मी आकारी होतो; त्यांच्यासाठी काहीच करू शकलो नाही. सर्वच घडामोडी अपदी अचानक आणि वेगाने घडल्या. माझा जावई, मुजरी आणि तानू यांचे काय भावंडं, काहीच करू शकलो नाही. त्यांचा पत्ता लावण्याला हवा आपल्याला. बीरसिंहाचे जे शिपाई आपल्या सैन्यात येऊ इच्छितात त्यांना भर्ती करून घ्या. पण तत्पूर्वी प्रसंगेकाफी मोठे पारल करून घ्या."

नंतर मन्त्री पुढे होऊन म्हणाला—"महाराज, एक बाणखो खुशखबर आहे! महाराज शान्तिदेव यांचा मुद्द मन्त्री शब्द वृश्चणीवर पात करून आपल्या राज्यात घेऊन पोचला आहे."

"अस? आपणा सर्वांना माहीतच आहे की हा मन्त्री मोठा गुणवान आणि निवेकी आहे. आता आपल्याला हे ही करून चुकले की तो मारेकऱ्यांच्याही हातून सुटून आपणांची ताकत असणारा

साहसी माणूसही आहे." राजा म्हणाला.

"नाही, नाही; अस नाही महाराज. ऐन वेळी कोणी एका बुरखाधारी बीराने पोडपावरून येऊन पहाता पहाता बीरसिंहाने नेमलेल्या मारेकऱ्यांची कत्तल करून टाकली! आणि त्यानेच मन्त्र्याला आपल्या राज्यात पाठवून दिले. मन्त्र्याच्या मते तो बुरखेवाला दुसऱ्यातसरा कोणा नसून.....". मन्त्री असं काही बोलताबोलताच राजा सत्यसेन अचानकने एकदम पलंगावरून निघाला म्हणाला—"कोण? कोण आहे तो बुरखेवाला? स्वतः राजा शान्तिदेव तर नाही? त्याच्या मन्त्र्याला जाता ताबडतोब बोलावून घ्या इये. मला त्याच्याशी बोलावचं!"

"हा महाराज, आता बोलवतो. एक आणखीही ऐकून घ्या महाराज, मुनेष राज्याचा एक तरुण नागरिक वसंत यालाही याच बुरखेवाल्या बीराने बाचवले होते. वसंत आपल्या मनात राजा शान्तिदेवबद्दल अत्यंत भक्ति आणि अपार शौर्याची भावना बाळगून आहे. तो वृष्ट बीरसिंहाची राजवट उलथून पारण्याचे स्वप्नही बाळगून आहे. यासाठी सुदैवच आहे! गुप्त-रूपाने हिटून तेथील तरुणांना आपल्या पक्षात घेऊन येण्याचं काम करत असतो.

बीरसिंहच्या आपल्यावरच्या हल्ल्याची बातमीही त्यानेच आपल्याला कळवली होती. त्याला आपण कशी वसंत पोचवली हे आम्हाला सुचत नाही महाराज!" मन्त्री म्हणाला.

राजा सत्यसेन पुन्हा जरा विचारात पडला आणि तो म्हणाला—"मन्त्रीवर, बीरसिंह तर पूर्ण राजपरिवाराचा सत्पिताला करायला टपला होता! त्या भिमकुरामाने आपणावरही हल्ला करायला प्रयत्न केला, तेव्हा आता वसंतला आणि त्याच्या साथी दारांना मदत करणं हे आपलं कर्तव्यच आहे."

नदीच्या किनाऱ्यावर उभे असलेले वीर-
सिंह, कपालकंठ, सरदार आणि बाकी
शिपाई उदास होऊन बसत फिरले. त्यांच्या
सैन्याची बघाव हा नि आली होती. कपाल-
कंठला बमोर बोलावून वीरसिंह म्हणाला-
"तू आपदीच मूर्ख आहेस. सर्वत्र बघ
निर्वृत्त झाले आहेत. पुराबद्दल कोणीच
कधी सूचना दिली नाही!"

या ऋतुस सज्जतामास्यपणे कधीच पूर
बसत नाही, महाराज! त्यामुळेच कृपाच्या
शनातही आण नाही असं काही होईल
म्हणून! आपल्या दरबारी अधोतिथ्यांही
मुखासाठी हाच मूर्ख काढून दिवा होता,
पण पुराबद्दल त्यांनीही काही ओळखले

नाही!" कपालकंठ हसाच होऊन
म्हणाला.

"त्या नालायक अधोतिथ्याला फासावर
चढवा. या सैन्या नाशाला तोंड कारण
आहे." रंगाने ओरडून वीरसिंहने आज्ञा
दिली. वड्याचं तेल बांध्यावर विखत ते असं!

"तो तर कुठं धिगतच नाहीये महाराज!
आपलं सैन्य नवीकिनारी पोचलं, तेव्हा
सर्वांच्या मागे तो हो होता दयेच! कळत
नाही पुरात वाढून गेला, की जीव वाचवून
अमृतपुरीला फळाळा!" कपालकंठ म्हणाला.

"अमृतपुरी! अमृतपुरी!! आपल्याला
तर तो यमपुरीच होणारसं दिसतय!"
दास जोठ जात वेळपासारखा ओरडायलाच
सावला वीरसिंह.

"असं नका म्हणू महाराज! नवकी
जिवू आपण ते राज्य! साहसी तरुण पाहून
अपण त्यांना सैन्यात भरती करून घेऊ
वाणि पुन्हा नवीन हत्यार असू. इतकं केळी
की मय वेळ म बाळवता ताबडतोब अमृतपुरी
जिंकूच येऊ, जरा धीर घरा महाराज."

कपालकंठ आत्मविश्वासाने म्हणाला.

"आता कुठवर धीर बसू? हत्यारं
जमवणार कशी?" वीरसिंहाने निराश
सुरात विचारले.

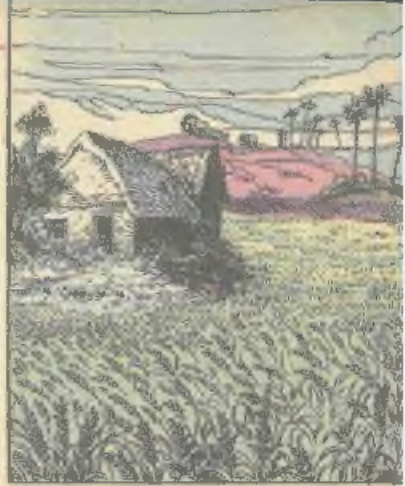
"आपल्याजवळ पुरेसा पैसा असेल तर
हत्यारं जमवणं कठीण नाही. दूर-दूरच्या

प्रास्तातूनही ती भागवता येतील. सैन्यही
तयारच येईल वाढवता." कपालकंठ धीर
देत म्हणाला.

"ते सर्व खर. पण आपल्याजवळ इतका
पैसा तरी कुठे आहे? विहीरो खोदणं,
रस्ते बनवणं, दिवालय आणि धर्मशाळा
बांधणं वगैरे कामांसाठी शान्तिदेवने सारा
सजिना रिकामाच तर केला होता.
आता आपल्याला पण जमवायला लाग
करायला हवं?" वीरसिंहाने विचारले.

"महाराज, या वर्षी तर आपल्या
राज्यात पीक-पाणी उत्तम झालंय. चन्द्र-
पुरीत धान्याला भाव लागला आहे.
आपल्याकडल्यापैसा त्यांच्याकडचा भाव
चोपट जास्त आहे. तसेच तिथले नाले
खोले नवून घ्यातात. आपल्या वैशाख
धान्य तिथे पाठवून आपण त्यांच्याकडून
भालं घेऊ या." कपालकंठने सुचवले.

हा सल्ला ऐकून मात्र वीरसिंह प्रसन्न
झाला! तो म्हणाला-"वा! काय कमालीचा
छान सल्ला दितोस तू कपालकंठ! आपण
शेतकऱ्यांकडून त्यांच्या पिकाचा अर्धा भाग
जमीनदारांकडून पिकाचा तीन-चतुर्थांश
हिस्सा कराच्या रूपात वसूल करू.
आत्ताच माझ्या या जागेची दबंडी पिटव
आपल्या राज्यात." वीरसिंह उत्साहाने
म्हणाला.

"होय महाराज, असंय करतो. प्रथम
जमीनदारांकडून करवसुली करून घेऊ.
आज सर्वप्रथम रघुनाथकडे पाठवतो लोकांना
करवसुलीसाठी." जसे म्हणून कपालकंठ
तेव्हा निघाला.

रामपुरात रहाणारा रघुनाथ नावाचा
जमीनदार थोडा धर्मावरणी होता. त्याची खूप
जमीन होती, आणि घरपूर पीक येई त्याच्या-
कडे. घरजेच्या वेळी रामपुरची गरीब जनता
त्याच्याकडेच जाऊन धान्य घेत असे आणि
आपल्या सोयीप्रमाणे त्याचे पैसे देत असे,
किंवा धान्याच्या बदली धान्य देत असे. वशा
प्रकारची जनसेवा रघुनाथच्या घराण्यात
फिडवान् पिटया चालत आली होती.

त्या विवशी ऐन दुवारी रघुनाथच्या धान्याच्या कोठाराजवळ आपापल्या टोपल्या घेऊन कित्येक लोक धान्य उधार नेण्यासाठी उभे होते. त्याच वेळी राजाना एक तरुण नोकर वीस शिपाई आणि पन्नास बैलगाड्या घेऊन तेथे मडकला. मोठ्या दबावात तो म्हणाला—“या सर्व धान्याचा तीन-चतुर्दश भाग राजाला मिळालेला हवा.”

“का करे?” रघुनाथने विचारले.

“का म्हणजे? तुम्हीही दत्तका कर देश कायता म्हणून!” अधिकारी म्हणाला.

“मी तर पुरा कर दिलेला आहे अगोदरच! माझ्या नावे जाकी काहीही नाही.” रघुनाथ म्हणाला.

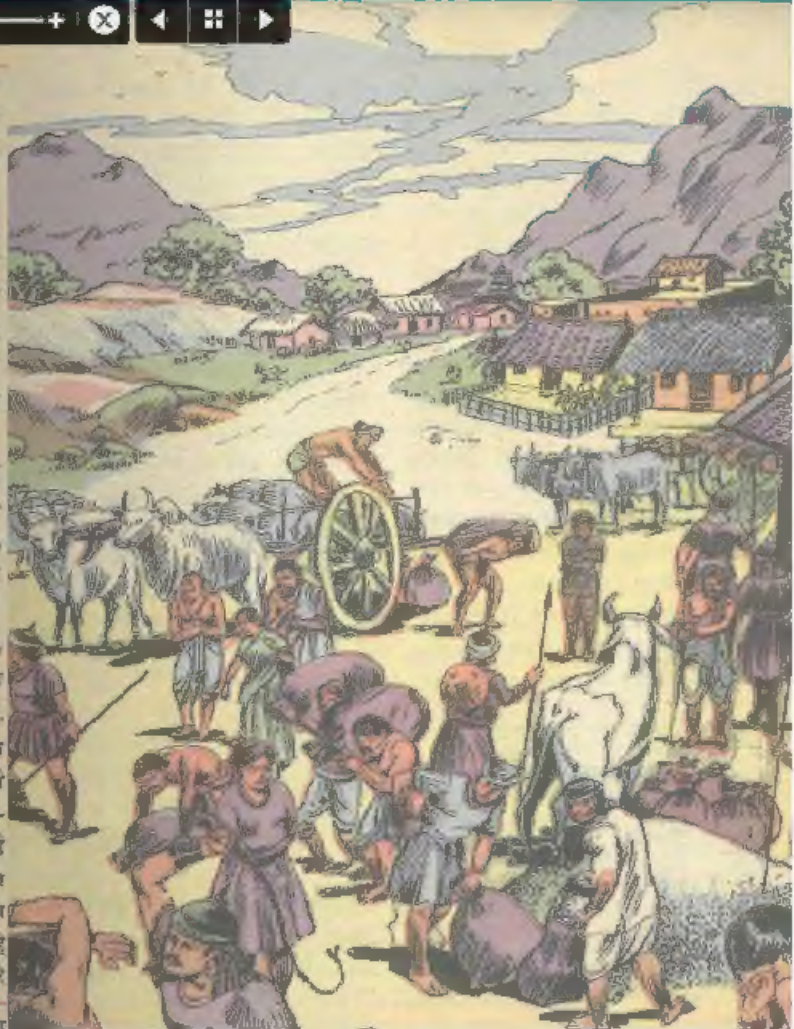
“हा अतिरिक्त कर आहे, हे पात्र आपल्या वान चन्द्रपुरीला वापला हवे.” तरुण अधिकारी आणखीच ताठ होत म्हणाला.

“असं असेल, तर याच धान्याच्या भरवशावर पाडिलेल्या आमच्या गावातल्या लोकांचे काय होईल? त्यांची कोणाच्या तोंडाकडे पहावं?” रघुनाथने विचारले.

“पण याच्या भरवशावर राहायला सांगितले कीणी त्यांना? हे आता त्यांचे नशीब!” अधिकारी उत्तरला.

आणि हातातल्या चावकाने हवेत वाराज काढून लोकांना बाबरबत आपल्या शिपायांना त्याने आज्ञा दिली—“चला चला, बाटमा चवकर. ही सगळी धान्याची पोती चढवा आपल्या गावघाबर!”

“आमच्या पोटावर नको मारू जाय, दया कर आमच्यावर!” आर्त आवाजान हाडणे लोक अधिकाऱ्याला विनवू लागले. पण काही उपयोग नाही झाला! त्या लोकांच्याच भक्तीने धान्य गाड्यांमध्ये भरले गेले अन् वाड्या निघाल्या पश्चिमेकडे. जेव्हा काही वेळ गाड्यांच्या मार्गे काकुळतीने बोलत येऊ लागले ते पाहून अधिकारी मनोमन खूश होत होता. पण अचानक त्याच्या भ्रमात एक शका आली—हे गावकरी जसे गाड्यांच्या साने मार्गे का बरे

येत आहेत? यांच्यात कोणी एकाच बंडखोर तर नाही? मग त्याने तडवार म्णानातून काढून हवेत फिरवत म्हटले—“आता तुम्ही सर्व लोक भुकाड्याने परत फिरा बर!”

बाबेळी गावचा एका बोंगराजवळील असेर वस्त्याने नातेव्हा होत्या. इतक्यात गावकऱ्यांच्या त्या गर्दीतून एक तरुण जोरात बोरडला—“टाका!” बुसत्याच क्षणी घोड्यावरच्या त्या अधिकाऱ्याच्या गळ्यात एक दोरीचा कास पडला! ही दोरी डोंगरावरच्या एका पुढ्यवर ऊंचीच्या एका मोठ्या लाडकामागून आलेली होती. दोरीबरोबरच अधिकारी घोड्यावरून घसरून खाली जमिनीवर पडला. इतक्यात ज्याने तो कास फेकला होता, तो तरुण भरकण सहकाऱ्याडून काहेर आला. त्याच्या धरोबर आजखोही काही तरुण होते.

त्या सान्या जवानांनी ही तरुण अधिकारी आणि त्याचे सर्व शिपाई यांचे हात बांधले आणि ते त्यांना म्हणाले—“हे पहा! बाक नका आम्हाला. आम्ही

तुम्हाला काहीही बास देणार नाही.” नंतर त्या तरुणांनी सर्व पोती गाड्यातून खाली उतरवली आणि तिथल्या तिथेच सर्व धान्य त्या गावकऱ्यांना वाटून टाकले. गावकऱ्यांना त्यांनी धीर दिला—“तुम्ही धीरसह्या सोकांना मुळीच बाक नका. ते काही बाकडं करू शकणार नाहीत तुमचे!”

मोठवा आनन्दाने धान्य घेऊन गावकरी आपापल्या घराकडे निघून गेले.

नंतर प्रमुख तरुणाने आपल्या साथी-दारांना, राजकर्मचारी व शिपायांना तेथील झाडांना बांधून ठेवायला सांगितले. झाडांना बांधलेल्या त्या सर्वांना उडवून तो तरुण म्हणाला—“आम्ही तुमच्या नेत्याला तुम्हाला इथे बांधून ठेवल्याबद्दल कळवू. तुम्हाला सोडवून नेत्याची व्यवस्था केली जाईल त्याच्याकडून! तुम्ही लोक पाऊन त्या कपासकंडला सांगा की आम्ही आपून जबरदस्तीने कोणासाठी अन्न नेऊ देणार नाही.” अशा तऱ्हेने त्यांना आम्हान देणारा तो तरुण होता असत! (कथा:)

कलेची धन्दा

दुर्दैविस्वयी विक्रम पुन्हा त्या भावाजवळ गेला. कांदीवर कटकलेले शव खाली काढून त्याने ते आपल्या सांघावर टाकले, आणि नेहमीप्रमाणे तो स्वभावान्या विशेषेने पाचळे टाकू आगला. तेव्हा त्याचे मौनभंग करण्याच्या इराद्याने प्रेतालील बेताळ म्हणाला—“राजा, अशा भयंरात्रीच्या वेळी तु कोणत्या उद्धाने ही सर्व घरपड करीत आहेस. ते मला सुद्धाच ठाऊक नाही. काही लोक बायल्यांवर एकावी विशिष्ट गोष्ट मिळवण्यासाठी बळबुर करीत राहतात; पण फळ हावाशी आळं की त्याचा अस्वीकार करतात. मला संका आहे, की तू अद्यापैकीच तर एक नसशील? काही दिवसांपूर्वी नीलमपुरमधे असाच एक नसाकार रहात असे. मी त्याची गोष्ट धासा तुला सांगली, ती ऐक. तुला यकवाही कमी होईल त्यामुळे.”

बेताळाच्या गोष्टी

वन ह गीत मान लागा

न लयाच एक लहानसे मनु होते त्या गावान रामदेव भवाचा एक गरीब शेतकार होता अस त्याला एकदा क जोगरा मांगराने की तुला राजाश्रय मिळना तर तुझे नशीब दण्डल म्हणजे रामदेव निघाला राजमातोकेव पण रामदेव त्याला एक मोठाभाकडा खटत 'असा माणसाला सहजपणे काय पंग मोंठला प्रयत्नांही राजश्रय मिळण कठीण असते' रामदेवच्या बाबतीतही असेच पडल आणि लुप प्रदान करून रामदेव लपटी निघून आल्या गावी परतला

रामदेव खरोखरच एक चांगला कलाकार होता. त्याच्या हातून बनणाऱ्या

मूर्ति अतिशय रंगवून वेगवेगळे असत. पण त्या गावान त्याच्या कळ्या पारखी केल्या मोक्ता ही कोणी नव्हता, त्यामुळेच मूर्ति विकल्या जात तेव्हा कधीकधी त्या त्याच्या असे वाटे का इतक्या हल अजून साक्षीप्राप्ती आत्महत्या करणं स्वयंस्कार!

अशाचच एकदा दुसऱ्या गावातल्या दमस्कावे आमन्त्रण त्याच्या मिळाले रामदेव हाबरोबरच जाऊन त्याला घटल्या तो रघुच त्याला म्हणाला 'हे पहा रामदेव तुलाच हास्या एवढ्यात जाऊ की तू एव प्रति गावान शिल्पकार आहेस आणि हाताखाल दिवस काढत आहेस मला वाटते की तू आम्हासाठी काही मूर्ति बनवून पाठवत

रहा' मग तुला दरवर्षी पत्रास म हाया टिका पत्रा देव जाईल

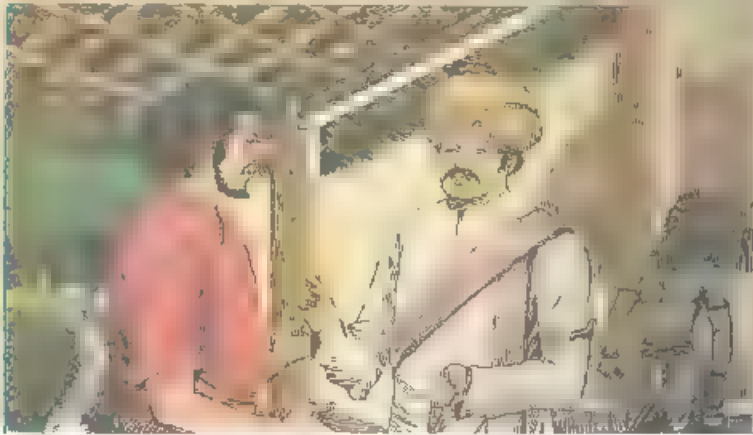
रामदेवने लुप वा पात करून कला नुसत्याला काढावा आधी आणि आणखीला भुक्ते मरणाची उट गंगार माही असा निवारासक त्याने हा हाकार दिला होता

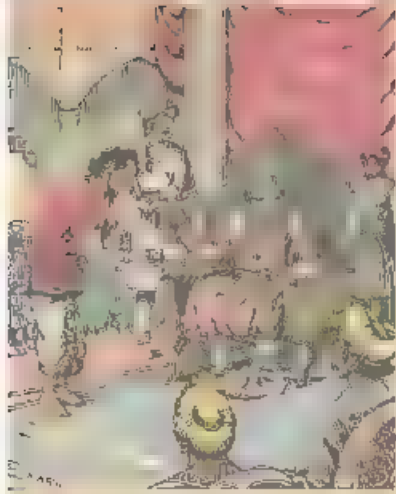
आता रामदेव राजदिवस काय करू लागला नहमी काही नवनवीन कल्पना करून तो अनेक मूर्ति करतो, आणि तो गावघरात आसपासच्या वाजगते त्या मूर्ति लुप ऐव दिवडी बांगल थीमल लाकूट या लुपें करत असते तेव्हाच रामदेवच्या मूर्तीचा वांगला प्रचार हाक लागला.

एकदा गावाच्याच एका जमिनीत गाव

रामदेवच्या मूर्तीची प्रदर्शक पारिली गाव ही गावची त्या आपल्याकडे वाजवून घेऊन म्हणजे रामदेव, तो गावघरातून पुढे फात पवास माहारा पात देऊन तुला मूर्ति आणि मूर्ति बनवून असा त्या निघून वा नव लुप ऐव दिवडी बांगल थीमल पत्रा वाढवावा, असा काही याच्या दलान येत नाही राहते तू मूर्ति घेवून मला देत चला मग तुला हाक हाभर माहारा देत जाईल

रामदेवने लुप त्याला कधी दितो अन् जाता त्याच्या मूर्ति जमिनीत एकट जाऊ लागल्या

अधीनदायने मूर्तीपासून बांगलाव घेतलेले आहे.

एके दिवशी रया घराण्याच्या सामन्त राजाच्या काली रामदेवची कोनि मोचली आणि तो अधिक किमतीत रवान्या मूर्ति घेऊ लागला.

या मूर्ति तो राजा आपले दोस्त व बरोबरच्या सामन्त राजांकडे बरीबाखल पाठवून असे.

एकदा या सामन्त राजाने महसुला-बरोबरच सम्राट राजाकडे काही उत्तमात उत्तम अशा मूर्ती ही पाठवल्या. त्यातील कलाकौशल्य पाहून महाराजा अगदी मुग्ध होऊन गेला. त्याने साबडतोब एक

मोठ्याची पालक्या रामदेवचा जायकारुड घेऊन मुक्क्यावाडी घालवली.

नमक्या त्याच वळी यत्नात नावाच एक तारीफ तसण रामदेवकडे आला आणि त्याने मोठ्या श्रद्धे मक्तीन रामदेवच्या पायांना हात लावून तसंस्कार कला. तो रामदेवला मोठ्या नम्रतेन म्हणाला 'मला खोडी खोडी पतिव्रत्या घेवे माझी इच्छा आहे का कारण मला आपला 'शोध म्हणून स्वीकारून साध्यावर अन्वय घेई.

रामदेव त्याला म्हणाला- 'मी आता आपल्या म्हणजेनाच निघतो आहे. वृत्तून पत्न आदिशिवर आपण पावटल होळू या ' तनर रामदेव मर्याद महाराजां-कडे गेलावर राजा त्याला म्हणाला- 'रामदेव तू एक महान शिल्पकार आहेस मो मूर्ती देखावे-शिल्पकार' म्हणून नमणूक करणार आहे "

यावर रामदेव म्हणाला "प्रश्न आपल्या सद्भावनेबद्दल मी आपला कृपे आहे पण आपण मला क्षमा करावी मो आपल इवेगित आयुष्य आपल्या गावातच व्यतीत करू इच्छिता

महाराज हुशार त्याला म्हणाले- 'हे वहा महामूर्ति, तुमची जशी दृष्टी मसेत मसेच करा मो दन असलल पारितोषिक

पुढे तो हा मूर्ती उत्तम वर व दनक मोठ्या मूर्तीत घेऊन तो मोठ्या मूर्तीत रामदेवचा मन्मानन साधण्या करी.

राजाकडून मिळालेल्या धन व्यासनातन रातरान आणका पावत एक मन्मला विशालत उबडल; आणि यथोपना घेवे आरला पहिला शोध घेवळ.

इतकी कदावा सांगून वेताळ म्हणाला- 'माता तार आपलातनर आपली नाव जातून हाकण्यायोग्याच प्रकार केला 'वर्तन' या प्रमथ पसून तं सामन पर्यंत निरतिताळ गाळन मरुत वदवळ हा म्हाचा मरुतीचा लोभीपणा तळू का? दरवारी शिल्पकार 'वा पदाशी किमतीत म्हाचा न केळ्या मूर्ति त्याने असे केले? या म्हाचा उत्तर माहीत असूनही तू त 'दळन तर राजा तुझ्या मन्मकाच हजारो मुकळ हुशार घडवोळ

यावर राजा निकम उत्तरला- "वेताळा, रामदेव लारी मळला, अम् गर्विष्ठही

मळला मोठ्या प्रमुखापासून मो सम्राट महाराजापर्यंत नेव्हा गेल्या, ज्याने मोलाकल तेव्हा तेव्हा तो त्याच्याकडे गेला ही मोठ्ठा सतीच! पण या लोकानी त्याच्या कलचा व्यापार करू इच्छिता राजानही रामदेव उत्तम मूर्तिकार असल्याचे पटल्यावरच त्याला बरोबारी शिल्पकार बगवम्हाचा पाट पातला पण त्या कलाकाराला खर आनन्द तेव्हाच मिळतो, की जेव्हा एकादा सवा कलाप्रेमी त्याची प्रशंसा करतो असा आनन्द रामदेवला सलोणचे सोलण ऐकल्यावरच मिळाला. खरीचच हुकूमन तिकडे थपहा खाल थटकणाऱ्या रामदेवला आपल्यासारस आणखी कलाकार निर्माण करण्यातच कलाकाराला अपूर्व सतोष व वृप्ति मिळते हे सत्य समजले; आणि त्याने 'मूर्तिकलाविद्यालय' स्थापन केले."

असे उत्तर देऊन राजा गप्प आल्या- बरोबर वेताळ त्या प्रेतासह पुन्हा जवळून होऊन जाडावर जाऊन बसला. (कल्पित)

बादर सीहल हलका लो भूगालः—
 "शेठजी, चुनून कर व्याज थास्त मेंल
 शेज कर काही नुकसान नाही ना? ये
 जापल्याना त्याचो चित्ता कशाला?
 कर्जदार बरी गेल्यावर पाडील हिशोब
 जापला-आपण, अणू पुण सानडली की
 म्हावत देईल आपल्याकडे मिशरयका।"
 "बड चुक त्याच्याही जमात नाही
 आजी तर?" शेठ राजीमनेत विचारलो
 यावर शेठल हसत उत्तरला—"शेठजी,
 हिशोब चुकवताना देणकरी कधीही येसाराव
 नसतो, केज कुवायला येणापूवी हिशोब
 कळून निघतो. अणू खरोखरच एकदा

या त्याच्या उत्सवावर शठ गजोपल फाच
मुमुक्षुः श्रांग भावच्यः तदिमानः का
तरीय कर रमन हृषाङ्ग माधव
जुष्या कारकुमव्या लुनतत नु कुठं
प्राहासुदा कर्मी नाहीम वष उद्यामासतव
क मी त्या वीर कर भाव्य कडे "

[८ ३ ३५ १२१]

[पान १६ गंछा]

साहित्य सोनियाच्या खाणी

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

$\therefore \frac{1}{\sqrt{2}} = \frac{\sin A}{\sin B}$

ना कोण ?

मृकः चूर्णः फुल पात्रादयः

नुम्हाला माहीत आहे ?

- १ मद्रास प्रांत २०० फुटांनी राहणं आणि जमिनीचा तळमिल गेलेली चौवा मद्रास प्रांताने बुडविले.
- २ शुद्ध
- ३ बळकाच्या डेबेचे अक्षराने
- ४ माली/लक्ष
- ५ अक्षराने मद्रास

प्रहिण्य

१. वंशकी
२. कृष्णराज कविराज लिखित 'सैतस
मरित मृत'
३. हारमथा र इति एव 'वी मरिषा
४. यठे निहिते पगगदम्
५. मरिषा र मरिषा मरिषा मरिषा
मरिषा मरिषा

नीलम्पूर झरना घटवती नादत्र एक सभ घंतीने थाभवता साथ दासाही श्री
घनकुवर वृत्ती दाता एकाच्यामोठे श्री काय कराह^{११}

[illegible]

ध्याय काष्ठान् पत्रान् चतुर्विंशत्यंशं
 एकं गन्धान् सोमपुष्पान् गन्धं रात्रिः
 त्रयोः सा सायाः श्रवणं सायाः श्रवणं
 एकं श्रवणं श्रवणं सायाः श्रवणं
 वरुणं सायाः श्रवणं सायाः श्रवणं
 दिव्य

त्याच्या वचनाने अगदी विचारा अखंड नारायण
प्राणी म्हणता. 'महामाया' विलासिनी
हृदय विलासिनी आणि मुखा

सम धर्मीने धाश्वना साथ रासाडी मी
मी काय करावं ? "

घनपतांचे दुःखी मन वगाकरने बरोबर
त्रोळखले त्यांत श्यामा संमजाऊन सांगितल
की, मूळ नसण्याचें दुःख जाता वगाळव
वसणें योग्य नव्हे!

"महात्मन्, परन्तु धन-वैयर्थ्येन वाक्येन क्लृप्तां मनः किं नालंति अस्तान् ह त्वं आपन्नं वृत्तनं प्रकटं जाणतां सां नालेनोत्तरं त्वं विधातात्पश्यन् यद्व्ययं यस्यासीत् आतुरतेने वाटं पट्टाह साहेब" धनपतयेन वक्रमुक्तेन सांगितम्.

यावद हसन्-हसन् वशकद म्हाला-
 "बेटा, तू अगत्तच कळली करत वाहेत
 बघ! हसून पुढे जायलं उरल-सुरल आयुष्य तू
 एकदा निजिच ज्ञेयसात घालवायस,
 म्हणजेच तुझ्या म्हाला यांति न्याय
 तुझ्या जीवनाच्या खनिम काळात तुला

आता धनपेनाम आपला सर्व जमना
 जमला व इन्स्टी नीलसूरच्या व्यापारी
 शास्त्री हवालते करत हिदंड भाई
 इन्स्टीच्या जी मरा शास्त्र हीही त्याच्या
 हाती ही आपल्या संपत्तीवर वारसपत्र
 पाठवीव. तोपर्यंत आपण भाईया तपस्वी
 राख कर "

मनपतीत्या आपलीला आमवास काही
भिल्लांचो वस्ती होनी. तें सोठ अशोध व
कोठें सावळ लोक होतो. धनपतीला तें लोक
फळे, कंद मध बगैरें खंगली मेवा आणून

[illegible]

अन्तर ही किन्ति आपनत धार
करी क्षाणि यव यथाकाहो नृपति
विपत्तौ धनं न कुरु शुभं सोडल विपत्त
सरोदरश्च क्षुप दुःखार अन्तरपटीत मृगना
होता सकांती उल्लङ्घ्यावृत्त रात्री शोभे-
पयैर जनपतीको शर्ष काये तो अशरी

नरदेन का धनपतीलाहा कर मलध
१२ य मूठ.

इकडे धनपती रोज त्या दिव्य पुरुषा-
चोही वाट पहात राही पण ती आला
नाही की ती दुखी होई, विपुल त्याला
विचारी-"इशामीजी आपण जसे उदास
का?" यावर धनपती म्हणे-"मी एका
दिव्य पुरुषाच्या संपत्तीला रात पहात आहे."

विपुलला कळते की दिव्य पुरुष असतो
तरी कसा? म्हणून त्याने त्याबद्दल
धनपतीला एकदा विचारले

"दिव्य म्हणजे दिव्य तेजाने युक्त
असा, मनु कमकती रेशमी बरने मारण
कळून मजानक खाली उतरेल असा!"
धनपती बसल्या.

हे धुकून असा दिव्य पुरुष आपल्यासाठी
पहायला मिळाला वा इच्छते विपुलही
आता रोज वाट पाहू लागला.

असेल दिवस जात राहिले, धनपतीची
प्रवृत्ति दिवसदिवस कायळत जाऊ लागली.
मृत्यू बघळ आला असे वाटू लागले त्याला!

एक दिवस काही आलावे म्हणून
त्याने विपुलला असेल दोनपल पण टा-
बेळी धनपतीला विपुलच्या नेहमावर मल
अदभुत असे तेज दिसले!

क्षणभर कमकळाव धनपति पण
त्याला आता आपली चक असेल अली
पराकरने समितलेला दिव्य पुरुष म्हणजे
हा आला-भावण अवाप पाहणा विपुलच
की! पण ही गोष्ट एकदा ओळखतच तर
मात्र धनपतीने मुखिच घेत घालायला नाही

जट लला मानून अ पली मारा कहाणी
धनपतीने त्याला सांगितली मन्तर आपल
मारसपक विपुलच्या नावे मन्तर, ते
जटाळच्या हाती वेळून, यायाप्रीत्यक्तून
आपली सारी इस्टेट कधी त्याच्या मन्त्राची
हे सने त्याला समजावून यागिनल अवा
प्रकारे आपली इच्छा पूर्ण हो यावर
धनपतीला एक अपूर्ण सान्नि अनुभवला
आली त्याच क्षात्रीच्या मानवान विपल
कडून सेवा करून मल येत धनपतीने
आपले डोळे मिटले!

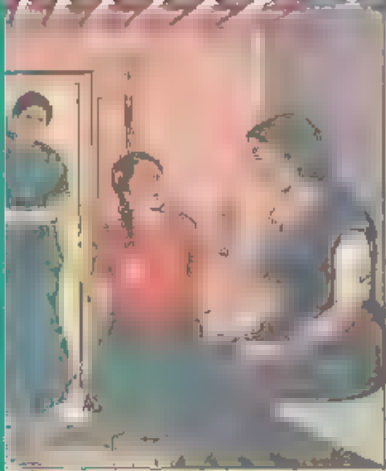
नितूची इस्त्री

निता जेज टाजी मळत कपड्यांचे बायको
अस तिचे पयल कधी जाडो
बुभुळलल दिमायत ताहीत तिच्या मिय
मजिगीता ते पयजण धावी जरी करी
इन्दी मरीठ मरव मरव पारव
पण तुम वाच दिवडी त्याच कपड पार
मरवाटून मळत अनायक. त्यामळ मळत
छात धा मरवाटून मरव आपल्या
नितूचहम मरवा मरव एक मरवाटून
ईश्या अस नितू जेज वतच आपल्या
कपड्यांना इस्त्री करी पेटलेले कोळसे
एक ताच्यास ठपून, तो एकदा जाड्या
कपड्यात मरव धावत ती आपल्या
कपड्यांचे व ववस्थित घड्या करून
ठरवे असा मळत नितूच्या कपड्यांच्या
इस्त्रीर काम रोज चाल त्याच्या घरचा
घाबोही तय काम पहात मरवी मरुति
करत असे

परमपु मितुण्या आईन तिचे कडीच
कौतुक केले नाही ललट ती म्हणे-"नितूचं
कामात मळीत ललट मळत, पहावं तेव्हा
मुनची मळत-वागडत असले, मरवा
कामात काहीच मरवत करत नाही,
हाय पण मळत मळत कपड्यांना इस्त्री
मात्र करत पण दुसऱ्या कुणाचा काय
कायवा त्यात? आपल तेवढ मरवते
दुसऱ्याच्या कायड्यांना मळतही कधी इस्त्री
करून देत नाही!"

तिचे असले बोलणे ऐकून नितूची
माजी एकदा आपल्या मातीला म्हणाली-
'नितू, जग आईलाही कधी मदत
करावी की कामात!' यावर विपुल
नितू उत्तरली-'जग आजही तुला काय
माहीत आईच्या मानतीत? वित्ती काय
केल तरी तिला माणसी काय हट असत
माझ्याकडून!'

जावज नितुका आजोका हयून आज ती म्हणाली - 'हू कळल कळल तुजी आईवद्दल तक्रार आहे, म्हणून ए तिळा मदत करत नाहीय. पण मग कुसव्या कुणानाही कयली मदत करत नाहीस हे कस ?'

'अग आई, तुका काही कळत नाही म्हणून असें बोललेस ए. तुका वाडवंत बापा माझ्यावद्दल काय बोलतात ते? ते म्हणतात-नितू अगून लहान आहे, अन् नाजूकही आहे ती. वातापामुन निमा कामाला नका लावत जाऊ कोणी म्हणून मी त्यांनाही काही मदत करत नाही. वादा नि डाटी कोणी ही माझ्यासाठी

काही करीत नाहीत मग मी यांचा नास का करावोत ?

'अच्छ' म्हणत तुला कुणावर काम करायचे नाहीय, 'तुम्हच ना' आजोत विचारत

'नाही नाही अस नाही काही' मला सगळ्यांची काम करायला आवडत पण प्रत्येकीवर काही न काही तक्रार आहे माझी 'तुम्ह्या कपड्यांत' इश्ये करावीची वाटले मला; पण तू कुठे करू बेतेस ? तुला सोपळ-आठळच फार जसून त्यामुळ तुला काहीच सेवा करू शकत नाही मी कय करू तुच सांग बरे ?' डोळें मिचकावत नितू म्हणाली

नितू ए आज्ञा आपल्या आजोबा सारकी बुद्धिमान! बोळण्यात थोडच हरणार वाहेत ?' असे म्हणत तिच्या भाडीवर बसवत आजी नितुका काय धड लायली.

इतक्यात तिची आई- तिचे वक्त म्हणाली- 'नितू आपला घोडी भोक काय यावात नाहीये. मला जेवूनसाराकड साखरामुड्याला आयर्थे वाई माझी रंगम सादी बरा चुगळली आहे घोडी डोक ना करत

मी नाही करत आ,' नितू बंगबाईत म्हणाली

आता आईला रावत आला, ती नितुका लावू लागली पण आजो मदतगुली अन् मला म्हणू लागली - 'अग सुनवाई पोर काम करत असली तर त्यांना चुचकारून, प्रगत काम करून घ्यावे, असे रोगाध्यापन पोर श्रावण्यान शिपडगत रा

'तोक आठ नासुबाई आज तुम्हच ना करत घराचा बाजू घराय ना' माझ्या कान पाडणार नाहीला ह्याच म्हणून मला दाखवा बरे ?' चिहून नितुकी आई बोलली

हा हा दलवीतच मला मळ्याच पळेत राखी राख आज बहूच शोडशे गावर काहीच न बाळग नितुका आई 'बहू' शिघत गला

आजो नातीला म्हणाली "नितू, आईच्या साह्यात दुसऱ्या वरून डिपॉझिट ना तर तो तुला रेलखी परकर-बोलकं चिहून वेईल नव !"

आजोवे बोलण एवून नितुका आवयचे वाटले तराही ती म्हणाली - 'छ, आई मूजोच कबूल व्हायची नाही' तिच्या दा बाकी वेणवाला हसून आजोत तिला आपल्या जवळ बोलविले आणि एक तपाय मागितला. आता आजो आणि नात विचारात पडल्या, की बापली कल्पना जयघात कशी

असावन दलवयात आजोच्या अज्ञानच्या रंगाची अडे नितुका आडीवर अली आणि तिला म्हणाली - 'ना वपण एकाद्या सडक्या

दुकानात जाऊ या. एक रेशमी साडी घ्यायचीय मला. साखरपुड्याला जाण्यासाठी चांगलीशी साडी नाही माझ्याकडे.

नितुच्या आईने आपल्याने लिह्याकडे पहात विचारले-“अग काय म्हणतेस तू?” गेल्या महिन्यातच तर एक चांगली मारी रेशमी साडी घेतली होतीस की तुम्ही!”

मावर खदाय बेहसा करीत शणीची आई म्हणाली-“माझी मूलगी बरेच दिवस रेशमी परकरपोलक मागत होती अन् मी चालवकळ करत राहिले होते गेल्या महिन्यात पंतलेकी ती साडी हस्वी करवा करता बाळूच ठंबली बघ तिने!”

आपल्याने नितुची आई म्हणाली-“म्हणजे काय, मुद्दाम बाळकी तिन? अस करून काय फायदा तिचा?”

“प्रथम मलाही काही कळले नाही वण मग त्या साडीच परकर-पोलक विवळ मी विवळ, तेव्हा आपल्या मैत्रिणीला ती म्हणत होती की यासाठीच तिने मुद्दाम साडी

बाळूच ठंबली होती.” रणाच्या आईने माहिती पुरवली

मावर नितुची आई आश्चर्याकडे घाली! ती म्हणाली-“ठीक वाहं न्हागे जाऊ आपण माझ्याच्या कुळातून

राणीच आई तिच्या मल्यावर नितु लईमचळ आनी जन् म्हणू लागली आग त्हांनी साडी हुकड ओ डॅक्को करून देते

मावर आई रागातून नितुला म्हणाली “ओहो! मला इतकी भोळी मनजू नकोय की तुझ्या मनानतं मला काही करूनच नाही! इस्वी करताना माझी मारी जाऊच ठेवलीस तरीही मी काही तुला त्या साडीच परकर-पोलक शिवून देणार नाही स तुन ठेवतेय!”

हे ऐकून नितु दबकलीच! पण तिच्या कित्या आजीला काही केल्या कळत की आपल हे गुपित नितुच्या आईला कळतच कसं! राणीची आई जन् नितुची आई पल्यात सालंला संवाद घ्याना कुठ जाऊक होता :

श्रीजगन्नाथचा इतिहास

काही नामांच्या धोर-दोर्वांतर विद्यापति

वगनातून बाहेर पडला एका विकास भेदनात पोचला स डॅक्कोपे नि हिरवेगार गवत यांनी ते भेदान खूप सुंदर दिसत होते. आपण ज राध करण्यासाठी दिवांलो त्यात यश गिळण्यामूळ विद्यापति फार खुश होता एका सन्धावळ तो घोड्यावरून खाली उतरला नि एका दगडावर बसला. ललितान दिलल काही साच-पदाय साल्मे. थोडा वेळ विश्रानि घेऊन लगच तो राजधानीकडे निघाला

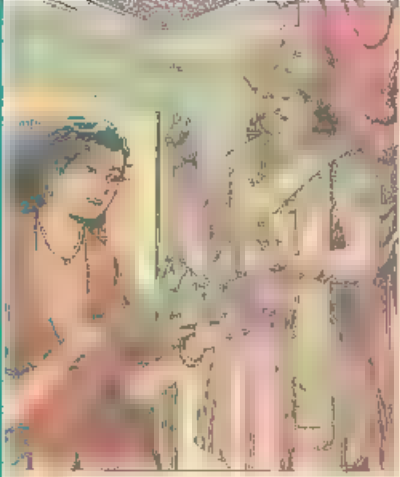
संध्याकाळ हाईपर्यंत तो राजधानीत पाचला नि राजवाड्याकडे वायला निघाला राजाच्या एका सेवकात दळतच विद्यापतीला पाहिल आणि त्याच्या आसमनाचा वार्ता

राजाला दिलो राजाला फार तानद झाला आणि विद्यापति भेटतान राजाले त्याला विचारले-“तुझ्या परस बेण्याची बाम्ही किस्वक दिवस वाट पहात आहोत. यक्षस्वी होऊन आलास की नाही आपल्या कामत?”

“ज्या दिव्य मूर्तीच्या शोधार्थ मी गेलो होतो ती बी घेऊन आलो आहे वसं मला वाटतं. तरी पच.....” जाणखी काही सांगण्याचा विद्यापति प्रयत्न करीत होता, पण राजाले त्याला सधोच दिली नाही बोवायला!

“संका वि संवेह बांन मनस पार देऊ नकोस मोठमोठी कामं करण्यासाठी खोवनात अनेक सकटांना सामारं जावं लागतं हे महान् नि पवित्र काम करताना

तुला कोण कोणत्या अडचणी आपल्या सपाथी घरे! अडचणीचे निवारण करण्यासाठी मी मर्यादित साधने तुला राजाने आश्वासन दिले

माझी संदर्भण तर माझी कनन की आहे कुठल्या कोणत्या ती तू करत घ्यायची नाही ज्या दिवस मनीष्या शोधत मी गला होना, ती मी चोखन आणली या माझीच मला फार फार दुख आहे विद्यापतीने आपली ज्या साहित्यिकी

असला विचार करण नावडनीच कोहन दे, विद्यापति आपण जे काय करीत आहात ते एक महान पवित्र कार्य आहे हे पवित्र काम करीत असताना जर कुणाचे काही त्रुटिनास झाल तर ते स्वाभाविक आहे

मृत्युत तुला युक्त करण्याच काही कारण नही हे एक गोष्ट तू मला माग मा स्वप्नाने अन पाहिल की उद्या मकाळ पर्वत समुद्रातून एक ओढका वहात येईल हा एक देवी अंतर्भाव आहे हा ओढका तसून व्याख्यात मनीष्याम कलर एक परमेश्वराची मूर्ति आपण दत्तव या तू जो मूर्ति वरून आला आहेस, तिच्यात मनीष्या विष्णुचा वक्ष आहे आहे न? या मूर्तीला आपण ओढकातून अंतर्बिंदूच्या मूर्तीत सुरक्षित ठेवू या.

तुला दिवशी नृत्यायामात एक न न राखा मपरिवार विद्यापति सह समुद्र किनारी पावला सूर्यादय होऊ लागला, नसा आनंदानेवशीन राजा उदरारना 'ता पहा आडका' तूही सर्व जण पहात आहात ना? पहा, लारावर तरनेत येत आहे ना!

ज न दहा पावा त्या दिशेने निघायच्या लायत घेतलात लोक त्या अडका त्या किताय कडे ठकल लागून पण ती आडका जरा ही इलेता लोकांनी त्याला ठकल्याचा खप प्रयत्न केला पण तो एक डब भर सुद्धा हालला न हो

हाता राजा घेताना उदास झाला विद्यापति ति नित्य आस्थित असलेल्या राज रावकांवेला कोणत्या ही कही सुवेता की ही समस्या कशी मांडवावी? राजाने मनाने त्या घेताना विचार केला जेपरीत हा

ओढका समुद्र किनाऱ्यावरून येत नाही तोवर इथून परत फिरायचे नाही

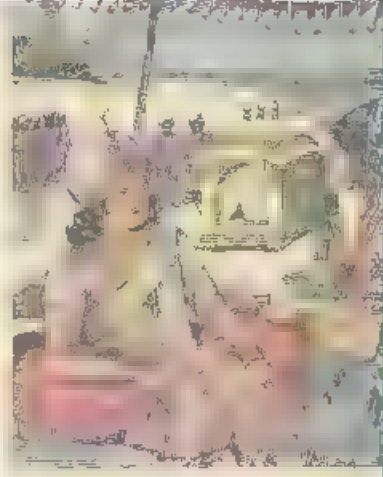
सध्याकडे स की राज साही महाराणी मनीष्यादेवी सध्याच्या पाळ्यात वसून सागरतीरी आली आणि राजाला भेटून तिने विचारले- स्वामी मकाळ होईपर्यंत आपण असे इथच राहणार ना?

'देवी मी काय कराय शक माझ्या लक्षात येत नाही!' असं म्हणून राजाने जण भर डोळे मिटून घेतले. कोठा विचार केला. समुद्राकडे पहात राजाने आदेश दिला 'जे आता काम घेतला!' मग राजाने नित्य स्त्रीला आपल्या तनूत बोडनल वि मृगाच्या भांडे घेतले जो महापाप या मूर्तीची पूजा करीत अस त्याच्याकडे मला घेऊन चल'

विद्यापति पुढे झाला राजा मपरिवार त्याच्या सग चालू लागला बोक्त्याक विद्यापतिच्या मंत्रांमार्फत नवे जण निघाले

मिळाल्या गावान सर्वत्र निगासमग सातत्याचे साजराय पस लेले हुने रोजच्या प्रमाण विष्णुपसू भक्ता पहात उठून म्हणत पला ज्या परमेश्वराच्या मूर्तीची पूजा करायची ती वेळे समस्याचे त्याच्या लक्षात आले मीने विद्यापतीने सांगितले तरी असा नावडकाच द्यात तसे केला

य सध्या अडकात मी घरी परत आला आणि मूर्ती हे कायकल तुझ्या नव यान?' असं ललिताला विचारले असतानाच ती

कोळमडडा ललित रडून व्हिळात घेऊन आत गेला त्याच्या नेत्र्यावर पाणी मिळाले थोड्या वेळान विद्यापति शब्दावर आला होले उपहन त्यान चारी जेजून पाहिल आणि पुन्हा होले मिळले जेवण दृष्टान्ती छटा त्याच्या नेत्र्यावर स्पष्ट पिसत होती

तुला दिवशी विद्यापति तुला पुढे जाऊन किंमत जत करणान तेथ वसून राहिला नातवाईक त्याला सात्वता देत राहिले कुठल्या वेळी एक भिन्न युवक सातत पळत लप्यापारी भाता आणि त्याने तातडी दिली-'हा रावकन नाही मोक आपल्या गावाकडे पंत जाईत त्यात आपले महाराजा पण आहेत!'

बोलण्यासाठीच महाराज आले असले पाहिजेत.

विशवावसु लेण्यासून बाहेर आला राजा येथे असल्याचं त्याने दुरूनच पाहिले. विशवावसु दोन्ही हात जोडून दगडासारखा उभा राहिला. राजा सगळे विशवावसुच्या जवळ आला आणि आपल्या बाजूपाशात त्याला घेऊन म्हणाला-“मित्रा तुम्हा जावई चोर नाही, चोर तर मी आहे. क्षमा कर मला!”

हे ऐकून सर्वांमार्च आश्चर्य वाटले ते राजाकडे पाहू लागले.

विशवावसुन डोळे पुसले नि राजाचा एका शिलाकडवर बसण्याची विनंती केली. राजाने मिळेवर बसून एकदा बारकाईने विशवावसुकडे पाहिले. आणि म्हणाला-“विशवावसु, मी ज सांगतो ते नीट श्रोतपर्यंत ऐक परमेश्वराच्या प्रेरणेत मी स्वतः जगन्नाथपुरीच्या समुद्र-किनाऱ्या वर एक नवीन मंदिर बनवले आहे. या मंदिरात परमेश्वराच्या ज्या मूर्तीची प्रतिष्ठापना करायची तिच्या सोपर्थे मी काही पंडितांना पाठविले. म्हणून विद्यापतीने मूर्तीची चोरी केली.

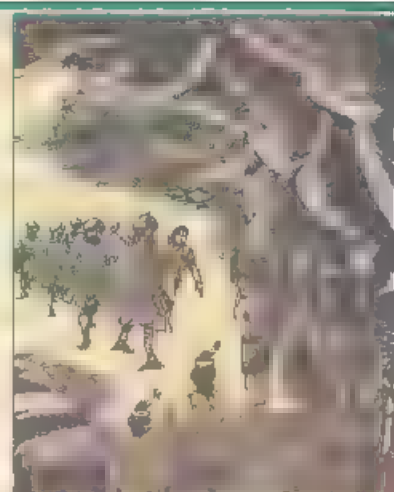
नगर राजाने विशवावसूला विनंती केली “तुम्हा वसुधैवीक लोक पिडणान् पिडण या मूर्तीचा पुनः चोरीत आला!

मृणुन पुनः हो अनेक भक्तांनी या मूर्तीची पुनः चोरी हो अनेक परमेश्वरी खाजना दिसत मला देवदत्त लाकडी लोंढक्यातून अंतर्बलेस्था मलात तुम्हा ही दिव्य मूर्ति मी सुरक्षित ठेवू राहिली. यासाठी मला तुम्ही स्वीकृति पाहिजे. अनेक भक्तांना सेवा करता यावी म्हणून आपल्या वसतीची ही दिव्य मूर्ति भगवता मंदिरात प्रतिष्ठापित करण्यास मी मानवान् स्वीकार घ्यावाम् अशा मी तुम्हा प्रार्थना करतां.

विशवावसुने सकाटघान वनप्रति दिली. मग राजाने समुद्रात तसे भर न हालगान्या व दंडवाची गोष्ट सांगून म्हटले-“तू या दिव्य मूर्तीचा प्रिय भक्त आहेस. म्हणून तुम्हा स्वतःच या मूर्तीची प्रतिष्ठापना व्हावी. मी परमेश्वराची इच्छा आहे माझी पण अशी इच्छा आहे की तू आपला भाभ्या वसुधैव कुमायस नि त्या लोंढक्याला स्वयं वसत आपल्या काप्रीन मदत करावीस हे दर्शन कार्य पुण करण्याच्या कामी तुझ स्वयं प्रिल्ल असा मला विश्वास आहे.”

विशवावसुने अमळ मोन राहिला आणि म्हणाला-“महाराज, आपली इच्छा मी अजिजमान मानतो. मी आपल्या वसुधैव कुमायस नि त्या लोंढक्याला मदत करीन.

तू मृणुन राजाचा उत्साह वाढला. आपल्या हाक्यावजळ ओढां भिळले हलक

आल्यासारखे त्याला वाटले. आनंदतिश्याने त्याने पुन्हा एकदा विशवावसूला आग्रहाने दिले मग लज्जिताकडे पाहून राजा म्हणाला-“बेटा, तुम्हा पतीने ज काही केले त्याबद्दल वाईट वाटून देऊ नकोस. एक महान् कार्य सिद्ध करण्यासाठी त्याने तुम्हा म सांगता मूर्तीची चोरी केली मला जाणलं माहीत आहे की त्याने जे काही केले त्याबद्दल त्याला अत्यंत पश्चात्ताप झालेला आहे.”

त्याच वेळी कलित नि विद्यापतीने एकमेकांकडे पाहिले, विद्यापती म्हणाला-“परमेश्वराचं कार्य करीत असता मी तुम्हापासून एक गोष्ट लपवली मला क्षमा कर मी लपवण परत येईन नि

हे ऐकून सर्वांमार्च आश्चर्य वाटले! मोठ्या वेळाले जागली एक भिल्ल मुलक पळत आला नि त्याने सादर दिली-“आपल्या गांवाकडे जे लोक येत आहेत. त्यात विद्यापति पण आहे!”

“वा रे वा, जागली दिव्य मूर्ति चोरून घेऊन गेला. एवढ्याने क्षमावान नाही माळं का? आपला भावार्थ सर्वत्र लुटायला आलाय काय?” एक वयस्कर बाणूत म्हणाला.

एका मुद बाणसाने तर्क केला-“नाही नाही, असं नसेल! महाराज स्वतः आले आहेत, तेव्हा जरूर काही तरी खास गोष्ट असली पाहिजे. आपल्या मेल्याची

सेवकांनी तो खोंडका राजदरवाजात आणला. पुढील दिवशी सकाळी राजाने मूर्तिकार व दरबारी गिःल्याकाना बोळवून विचारल 'या खोंडकांतून कोणती देवी मूर्ति बनविण शुभदायक ठरेलक ?'

तेव्हा नम्रतापूर्वक मूर्तिकार राजाला म्हणाले-"प्रभु! दपडांतून देवी-देवतांच्या मूर्ति घडविणे आम्ही आणतो. पण या लाकडांतून परमेश्वराची मूर्ति तयार करण आम्हाला शक्य नाही या कामाचा आम्हाला अनुभूत नाही"

(माघ वेळी एका न्हाणारा बाणूस तेंध अळ त्याने राजाचा निवेदन केलं-)

राबन् आपण बनविलेल्या या मूर्तिगत बलभद्र व सुमद्रा यांच्या सह धाकट्यांच्या रूपात परमेश्वराने विराजमान व्हावे असा देवी संकल्प बाहे या भुविचाच होय विशेषता राहिल. आपण अनुमति दिल तर मी हे पवित्र कार्य स्वीकारून पूर्ण बनवून देईन पण याही आपणास एक आर्चना आहे की हे सर्व काम स्वतःच करीन माझी हत्यारे नि हा खोंडका घेऊन मी जसे काम करीन, तसे कोणी ही याक पाकणार नाही खरे बंद करून पकवान बनून मी हे काम करीन. काम पुण सादगावर मी दरवाजे उघडीन दरम्यानच्या काळात कोणी माझ्या लपळ घेता कामा तसे कोणी मला बोल्डवावर्थ हो नाही मला संपूर्ण एकांत पाहिजे "

खोंडका

- तुला राजधानीला घेऊन जाईन, विलंबा खव्द मी परत येणार नाही. थोडा खीर घर !'

हे शब्द ऐकून लजिताच्या होळ्यात अभू भरून गेलं कस तरी तिन आपल दुःख आपणेल

दुसऱ्या दिवशी सण्णकाळी राजा सपरिवार विधवांस सह समुद्र-किनारी पोचला. विस्वावसु ताबेत बसला नि समुद्रात पाडं नंतर जाऊन खानं भविष्याने लाकडाच्या आहक्याला स्वर्ग केला. लग्नेच हो भोंडका आपला आपण तरगत किराऱ्या गवळ बसला. हे पाहून हेथील उपस्थित सर्व लोकांना फार आनंद झाला. राजाच्या घर आजकाला पारावार राहिला नाही राज

राजाने आज्ञावर्षाने दिव्यारले-! मग आपल्या ज्ञान्यापिण्याची व्यवस्था काय करावची ?"

"वायव्य ही काळजी करणे नव्हे राजन्! काय संघर्षात झूक-तहान वागेरे नाही नाही!" वृद्ध म्हणावा

वृद्धाच म्हणणं राजाने मान्य केलं. राजवाड्यातील एका विशाल कमाल वृद्धाने आपले काम सुरू केले, दरवाजे बंद केले गले घालून घराच्या आवारावरून समजत होत की आत काम चालू आहे. महाराणी गृहिचादेवी वाहेरून दाराला कात लावून काम चालू असल्याचे एकत हातां छित्री व हातांही यांचा आवाज बाहेर स्पष्ट ऐकू येई याप्रमाणे रोज आवाज ऐकू येत असे

एक दिवशी खोलीतून ठावाज येईनासा जाला दुसऱ्या दिवशी पण आवाज आला नाही वृद्ध तहान-भूक यांची पवी न वरता काम करत होता काय अचाना अनेक त्याची असा विचार करून गृहिचादेवीला

कारण दुसऱ्या साल म्हणून राणीत ताबडतब दरवाजे उघडले, आत बाकून पाहिले वृद्ध साकड्यातून ध्यातपूर्वक मूर्ति वस्तीत होता राणीला पाहताच वृद्ध राजवाड्यातून बाहेर पडला ति अचूक झाला. जशा रीतीने वेथी-नेवलाच्या मूर्ति अपुऱ्याच राहून गेल्या. सर्वांना अस वाटल की देवतांचा पाल्पकार विषयकर्मा स्वतःच या वृद्धाच्या रुपात आला होता राणीला आपल्या चुकीवरून फार पश्चात्ताप झाला राजाने विचार केला जे वृद्धाच ते झाले! विद्यापतीने आपणलली मूर्ति श्रीकृष्णाची मूर्ति म्हणून प्रतिष्ठापित केली मूर्ती तिच्यान बरोबर बलभद्र व सुभद्रा यांच्या मूर्ती ही स्थापण्यात आल्या विद्यापतीचे बलाज या मंदिराचे पुजारी म्हणून काम करतील अशा राजाने घोषणा केली या विद्वसापासून श्री जगन्नाथाचे मंदिर आपल्या देशातील प्रसिद्ध विष्णू-मंदिरा पैकी एक म्हणून गणले जाऊ लागले (समाप्त)

फार वाचीत वाटली गोष्ट आहे स्पेन देशात एक ठमरा तरुण वृद्धात असे त्याच नाव पंडीराने तो खरंच अकलता पुढेही होत त्या देशातील काही साहसी खळाडू चांगल्या तगड्या बैलाशी झुज देऊन लाकाचे मनोरंजन करीत असत काही तरुण मंडळी या घाटपुष्ट बंकात प्रथम झाल्याने धावाळ करीत असा रीतीने मंडकावस्थेत हे बैल रंगत शिग खुपसण्यासाठी झालाई वर जाऊन यश एन वेळला बुद्धिमान जळावू उच उडी मारून एकाद्या झाडाची फांदी पकवून आपला प्राण वाचवत जसे जशा वेळी तो माकडासारखाच दिसे, म्हणून लोक त्याला 'बुद्धिमान माकड' या नावाने पुकारत असत

पडोला तारतारातून देशात प्रचलित वरून तिथल्या अनेक गोष्टी पाहण्याची

भारी होम! पण त्याला अशी मूर्ति मिळत नसे अचानकच एका ज्ञान्याच्या त्याची तट्टी जमली मग याच खळाशाच्या मदतीने पंडी मधुई तफरीमागे निघाला आणि काही दिवसात चीन देशात पोचला

त्या काळी चीन देशावर एका महाराणीचे राज्य होत तिच्या लाव-सडक कळ्यामोर केशकलापात एक दिवशी चांदीच्या तारंभारला एक पांढरा केश दिसू लागला

महाराणीच्या सख्या गवतीने म्हणाल्या- "महाराणीजी, कात राजी आपल्याला परमेस्वराने एक चांदीची तार महान केली आहे"

जोष महाराणीने आश्चर्यात पाहिले जरच तो पिकलेला केश चांदीच्या तारंभारला चमकत होता. अनेक विचार

कल्ल महाराणीने ताबडतोड ज्योतिषांना बोलवणे बाटले.

एकचम एक तरुण ज्योतिषाच्या मनात एक विचार आला. तो मज्जतापूर्वक महाराणीला म्हणाला—“महाराणीजी, मला एक गोष्ट सुचली आहे. पण ती आपणाला सांगताना मजा फार दुःख होत आहे!”

“वाईट वाटून बॅक नफोस. बगोर सग तर काय ते!” महाराणी म्हणाली.

बराच रानरत ज्योतिषी म्हणाला—“आपल्या केसात ज्या बुष्ट आत्म्याने प्रवेश केलेला आहे, त्यामुळे आपल्या दातांत भयंकर वेदना सुरू होतील!” हे सांगत

बसताना तो दृक्क ज्योतिषी खरोखरच रडू लागला.

त्याला रडताना पाहून महाराणीचे डोळे ही पांढावले. महाराणीने लगच आपल्या मळघाला ज्योतिषी नाळ काढून तरुण ज्योतिषाला दिली.

सर्व ज्योतिषी तेथून निघून गेले. महाराणीवर बॅक जगतलेल्या सकटाची धातीं एकूण राजपरिवारातील बसलेल्या व दूरच्या सर्व नातेवाईकांना बसत दुःख झाले.

याच वेळी पेड्डी राजधानीत पोचला तो जेव्हा राजमहालाच्या जवळ आला, तेव्हा लोकांच्या रडण्याचा आक्रोश त्याने ऐकला. महाराणीवर आलेल्या आपत्तीची बाबों जाणून सर्व लोक-वाकर ओकसा बोली रडत होते.

पेड्डीसम आपल्या विचार-तन्त्रित राज-मार्गावरून चालला होना अचानक हा आक्रोश ऐकून तो बाबरला त्याच्या लक्षात आले की आपण एक बॅल घाबत येत आहे व ती त्याला आपल्या शिगांनी भारणार. त्या बैलापासून आपला बचाव करण्यासाठी पेड्डी राजमहालाच्या एका मोठ्या लिबकोवर टुपकन दडी मारून जवळ. तिथे एक शिपाई पहारा करीत होता. त्याला वाटले पेड्डी कोणी पोर-

दवल्या असावा, त्याने त्याला पकडले नि दिवाणाच्या पुढे हजर केले. बुद्ध दिवाणाना काही विदेश भाषा बोलण्या फार पत होत्या म्हणून पेड्डीशी त्याला कही बोलता आले. मोडक्या-लोडक्या का होईना पण पेड्डीच्या भाषेत दिवाण बोलू लागला.

दिवाणाने पेड्डीला विचारले “कुठल्या देशातून आलास तू? ताब काय तुझं?”

पेड्डी थोडा बाबरला सगळ्या घनाने एकच उतर त्याने दिले—“बुद्धिमान माकड.”

बुद्धिमान मळावरून दिवाणाच्या लक्षात आले की हा तरुण हुशार आहे. म्हणून त्याने पेड्डीला विचारले “तू हुशार आहेस ना? आपल्या महाराणीवर जे सकट आले आहे त्यापासून तिला मुक्त करशील?”

पेड्डीने आश्चर्याने विचारले—“महाराणी-वर सकट आलेय! कोणतं बरं?” दिवाणाने त्याला सर्व समजून सांगितले. पेड्डी मोठ्या उत्साहाने म्हणाला—“होसत्या! पात काय एषई मोक्ष? मी आपल्याला विश्वासपूर्वक सांगतो की बसल्या सकटाचे निवारण मी बुटकी तरांनी करू शकतो.”

हे ऐकून दिवाण एकदम खुश झाला. मग दिवाण पेड्डीला महाराणीकडे घेऊन गेला. त्याने सांगितले—“महाराणीजी हा जवान जवातील कार प्रसिद्ध बुद्धिमान आहे. आपल्या आप्याने हा इयं आला आहे.”

यावेळी पेड्डीने महाराणी पुढे सासात लोटायण घेतले महाराणी त्याला

म्हणाली-“जयप्रसिद्ध बुद्धिमान माणसा, आता तू उठ ना!”

महाराणी जे म्हणाली ते काही पेडोला समजलं नाही. तयाच अवरुमेत पडून राहून पेडोने दिवाणाला विचारलं-
“दिवाणजी, महाराणी साहेब काय बरं म्हणताहेत?”

दिवाणाने पेडोला उत्तर दिल-
“महाराणी म्हणताहेत, उठू मकोस. असान पडून रहा. डोकं बर करशील तर ते कापून टाकलं जाईल!”

महाराणीने दिवाणाला विचारलं-
“दिवाणजी, हा बुद्धिमान परदेशी काय सांगत आहे?”

“महाराणीजी, हा म्हणतो आहे- आपणावर आलेलं संकट हा एका क्षणात पळवून लावील.” दिवाणाने सांगितलं.

महाराणी म्हणाली-“अस असेल तर आता उशीर का करता? त्याला यांगा की त्याने आपला उपाय ताबडतोब सुरू करावा.”

दिवाणाने पेडोला तसं सांगितलं. पेडो मोठ्या उत्साहाने लग्नेच उठला. ससतापूर्वक राणीच्या जवळ गेला आणि मऊभार काळचाभोर केसातून तो पांडरा केश आपल्या हातात पकडला. राजकुपण त्याने तो केश उपटला आणि जाहिर केलं की आता महाराणी वर आलेलं संकट टळलं आहे. पांडरा केश उपटताना पेडोने आपल्या भाषेतील काही मनवजा शब्द उच्चारले म्हणून सर्वांचा वाटलं की महाराणी वरचं संकट अवश्य टळलं आता दिवाणाने महाराणीला बॅव्हा ही वार्ता सांगितली, तेव्हा सर्वाने चेहरे सुलले.

महाराणीला तर फारच आनंद झाला. ती दिवाणाला म्हणाली-“दिवाणजी, हा तरुण खरोखरीच सोळा बुद्धिमान दिसतो आहे. अशा बुद्धिशील माणसाला आपण सोडून देणं बरं नव्हतं. आजच या बुद्धिमान तरुणाला तुमच्या जागी दिवाण म्हणून मी नियुक्त करू इच्छिते आजपासून आपण

कार्यभूत झाला जाह्यात. आपल्या राज्याच्या रिवाजांनुसार आपणास फावी देण्याची सुरेख व्यवस्था झाली पाहिजे, त्याची उचितते व्यवस्था करा आता आपल्या आत्म्याला शांति मिळावी यासाठी दहा हजार पुजाऱ्यांनी पुजा-पाठ केला पाहिजे. ताबडतोब सर्व व्यवस्था करा आता.

हे सर्व ऐकून दिवाणजीच्या सर्व जंगाला वरदस्न घाम सुटला. शेवटी झालं काय हे पेडोच्या लक्षात येईना, म्हणून त्याने दिवाणजीला विचारलं-“दिवाणजी, काय बरं घडलं? सला सांगाळ?”

दिवाणाने पेडोला सर्व समजाऊन सांगितलं. त्याची हे ही सांगितलं की या देशाच्या इथेनुसार नवीन दिवाण आला की जुन्याला फाशी देण्यात येते.

हे ऐकून पेडोने अमळ विचार केला नि म्हणाला-“दिवाणजी, आपण उघाच घाबरत आहात. महाराणीला असे सांगा की त्यांनी आपणास उपदिवाण बनवावे,

तरच मी दिवाण व्हायला तयार आहे. अन्यथा नाही.”

पेडोनी छूटना ऐकून दिवाणच्या जिवात जिव आला, आणि त्याने पेडोच म्हणणं महापणाला सांगितलं.

“ठीक आहे! हा महान बुद्धिमान माणूस म्हणत असेल तर आपण आपली भ्रष्टा सोडून टाकू ना. दिवाणाला फाशी देण्याची आमच्या राजपरिवाराची सुप्रसिद्ध प्रथा आजपासून बंद केल्याची घोषणा आम्ही करीत आहोत!” महाराणीने जाहिर केलं.

“महाराणीजी, आपले कसे आभार मानावेत हेच समजत नाही!” म्हणत दिवाणाने महाराणी पुढे साष्टांग नमस्कार घातला.

अशा रीतीने पेडोशीन चीनचा दिवाण बनला. त्याने एका सुंदर चीनी मुलीची लग्न ही केलं. आणि अनेक वर्षे बुद्धिमान दिवाण बनून ऐष-बारामात आपले सर्व की त्यांनी आपणास उपदिवाण बनवावे, आयुष्य घालविले.

धन्दातली मखली

मोतीराम नावाचा एक व्यापारी होता. आपल्या तुपाच्या व्यापारात त्याने चांगले यशस्वी कामाचें होवें. त्याचा दोन मुलगे होते. बर्यापुर्वी आपल्या दोन्ही मुलांच्या अजळ सोसावून मोतीराम आपल्या धन्दाकडून त्यांना सांगू लागला—“व्हड मुलांनो, कोणत्याही व्यापारात एकाचाने फसवा-फसवी किंवा जपामागिकपणा केला तर त्याला धन्दात कधीही सरकत येणार नाही. तुम्ही काहीही कोणत्या लबाबी करू नका किंवा कोणाचा विश्वासपातही करू नका. हें तोंडातूनच की धन्दातले शारकाचे मुम्हाना आपोआप कळू लागतील हज्जेल्ले.”

मोठ्याच विचारात मोतीरामने “राम” म्हणून. आपला त्याचा मोठा मुलगा मोनू आणि धाकटा जहानू तुपाचा व्यापार करू लागले. जहानूचा धन्दा छानच चाले. पण मोनूच्याची स्थिति काही उलट होती. त्याची गिन्यांकडे विचकेंदितच कमी कमी हुंके लागले.

एके दिवशी मोनू आला लहानकडे; अन् त्याने विचारलें—“जहानू, वरें आपण दोघांही अगदी एकाच प्रकारचें तूप विकतो की नाही? मग तुमच्याच दुकाणात गिन्यांकांची रूप गरीं होतें अन् ताका गिन्यांक माळ घटत चालली आहेत, जतें का बरें होतें?”

यावर हलूच बसत जहानू म्हणाला—“दादा, याचें कास असें काहीच कारण नाही, जरा त्या पिपांकडे नजर टाक जरे!” अशें म्हणून हुंघपाजवळच्या तुपाच्या पिपांकडे त्याने बोट दाखवले. त्या पिपावर तुपाच्या भागाची तेवळ फिकटवलेली होती—“तोंड रुपये.”

“अरे, हे रे काय लहानू? एकोणतीस रुपयांचें तूप तू तोंड रुपयांनी का विकतो आहेस? ही तर लबाबी झाली ना?” धोड्याने त्रचकून विचारले.

अरे दादा, तुला वाटतें की ही मलाही आहे; पण लोक तर सज्जतात की मी मोठा विश्वासू व्यापारी आहे. एक रुपया भाज वाडवल्यामुळे लोकांना वाटत आहे की माझ्याकडचें तूप वास्तू चांगलें असलें पाहिजे. इतकेंच नव्हे तर हे लोक तर माझ्या प्रमागिकपणाची स्तुतिही बरत बसतात.” जहानूने आपल्या धन्दातली मखली चोरल्याचा सांगून टाकली.

नवी अमलदार

त्या काळी कर्नाटकावर चामुण्डराज राज्य तर एवढी भाक्षी इच्छा पूर्ण करावी करीत असे. त्याचा एक गुंडप्पा आपण!”

नावाचा राज-पुरोहित होता. राज-परि- मंदस्मित करीत राजाने आश्वासन दारातील पूजा, त्रैयें यासारखी धार्मिक दिले—“ठीक आहे, करीत एकदा तुला कायें आपल्या देखरेखीमागी गुंडप्पा कार जमलदार!”

व्यवस्थितपणे पार पाडी. राजाच त्याच्यावर त्या काळात देवमिथि चिह्नावर जमलदाराची नेमणूक करायची होती. कास प्रेम होत.

एक दिवशी राजा गुंडप्पाचा भूषणाला—

“गुंडप्पा, आज पर्यंत तू मामचे सर्व धार्मिक राजाने त्या जासी गुंडप्पाची योजना केली.

विधि योग्यतापूर्वक संपन्न करीत आलास. गुंडप्पा वांगला शिफला-सबरलेला होता,

मी तुमचा कामावर खुश आहे. तुमचा ज्ञानी पण होता. म्हणून राजाळा वाटज की तो आपली जबाबदारी योग्यतापूर्वक

मनात पाही नियोज इच्छा असली तर लाग पार पाडीस, तरी पण गुंडप्पाला सासन

मला. मी तुम्ही इच्छा-पूति करीत.” शब्दांची कामेच फारसा अनुभव मसल्यामुळे

यावर गुंडप्पा म्हणाला—“महाराज, राजाळा त्याला काही म्हत्वाच्या सूचना

तसा तर मी सुखी आहे. पण फार धाव्याशा वाटल्या. म्हणून राजाने त्याला

दिवस मनात एक इच्छा आहे ती एकदा खालील सूचना दिल्या.

जितक्याचा अमलदार बनून लोकांवर सत्ता जमलदाराने नेहमी ह्तरापासून आपलें

शासवावी. व्यापणास काही अडचण नसेल तोंड काळ केल पाहिजे. (म्हणजे लोकांपासून

दूर राहिले पाहिजे. कोणाशी दोस्ती नको, कोणाशी घनिष्ठ संबंध नको.)

अंमलदाराने नेहमी इतरांचे फार पकडायला पाहिजे. (म्हणजे मारीक-शारीक चुकोबरल ही सेवकांना माफी करू नये, किरकोळ शिक्षा देऊन त्यांना सचेत केले पाहिजे.)

अंमलदाराच्या हाती सर्वांच्या शेंड्या असल्या पाहिजेत. (म्हणजे अंमलदाराने सर्वांना आपल्या ताब्यात ठेवले पाहिजे. सर्वांचे दोष जाणले पाहिजेत, जथा साठी की योग्य वेळी त्यांना फौलावर घेता येईल.)

राजाने थोडक्यात ज्या सूचना दिल्या त्या लक्षपूर्वक ऐकून गुंडप्पाने राजाला

बाबदास्त दिले—“समजले महाराज, आपण सांगितले तसेच करीन अगदी!”

मग नियुक्ति-पत्र घेऊन नवा अंमलदार गुंडप्पा बोट्या आनंदाने चरी गेला. गुंडप्पा गेल्यावर राजाने देवगिरीकडे खबर पाठवली की जिल्ह्यासाठी एका नवीन अंमलदाराची नियुक्ति केलेली आहे आणि उद्याच नवा अंमलदार कार्य-सूत्रे आपल्या हाती घेईल.

देवगिरीच्या राज-सेवकांना वानवझाला. नव्या अंमलदाराचे स्वागत करण्यासाठी त्यांनी सर्व व्यवस्था केली. नगर सोमवार नवीन अंमलदाराच्या स्वागतासाठी ते आले नि वाट पाहू लागले.

नवीन अंमलदार शालेला गुंडप्पा मुकाठीच निघाला होता. आपले धोतर, अंगपुसणे वगैरे कपड्यांचा गठीड त्याने होक्यावर घेतलेला होता. तो पायीच निघाल्या-मुळे मादामात देवगिरीचा पोपायला त्याला चांगताच उशीर झालेला होता.

स्वागत सत्कारासाठी नगराबाहेर सकाळ पासून येऊन थांबलेले राज-सेवक कडक उभ्यात विचारे तस्त झाले. पण नवीन अंमलदाराचा तर पत्ताच नव्हता.

दुपारच्या वेळी जेव्हा त्यांनी गुंडप्पाला पाहिले तेव्हा त्यांना वाटल की नवीन अंमलदाराबाबत काही बातमी हा आपणास

देऊ शकेल, कारण तो राजधानीच्या मार्गाने आलेला होता.

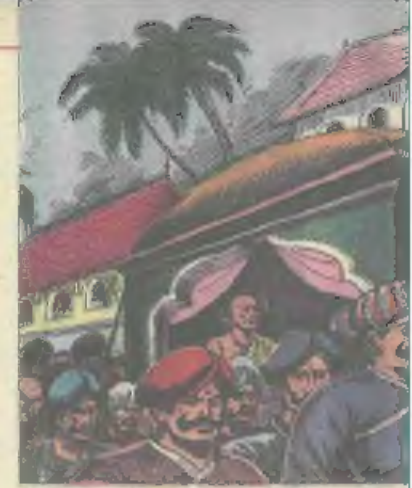
एका अधिकार्याने गुंडप्पाला जालून विचारले—“पहिले, आम्ही नव्या अंमलदाराची वाट पहात आहोत. तुम्हाला त्याच्याबद्दल काही माहीत असले तर सांगा!”

गुंडप्पाने होक्यावरचा गोठोड घाली ठेवले, कडेसरीला हात घातला नि वारा-मात चर्चोचून आपले नियुक्ति-पत्र बाहेर काढले. त्या अधिकार्याच्या हाती आपले नियुक्ति-पत्र दिले.

असल्या भागशाला राजाने अंमलदार कस अन्वले घाचे सर्वांनाच आश्चर्य वाटले. जेवण झाल्यावर गुंडप्पाने सर्व अधिकार्यांची चौकची केली नि त्यांना कामावर जायला सांगितले.

सर्व अधिकारी आपापल्या कचेरीत निघून गेले. नव्या अंमलदार गुंडप्पाला राजाने दिलेल्या सर्व सूचना स्मरणात ठेवल्या होत्या. लगेच त्यांची अंमल-बजावणी करायची होती त्याला. राजाच्या सूचनांचा नीट अर्थ समजून घेण्याचा त्याने प्रयत्न केला नाही.

त्याला वाटले, तर राजाच्या सूचनेनुसार आपले तोंड काढले पाहिजे. पण ते कस करावं हे त्याच्या सहात येईना. त्याने एक

उपाय केला, काजळ मागवले नि ते फासून आपले तोंड काढले घेतले! आणि अशा अवतारात तो कचेरीत गेला. सर्व राज-सेवक हे रूप बघून अमळ धाबरले. पोबी गडबड आली. तिरपापास्तव गप्प बसले. सेवटी हे सगळे चाळे करणारा कोणी सामान्य धाणूस नव्हता, जिल्ह्याचा अंमलदार होता तो!

राजाची दुसरी सूचना होती—दुसऱ्याचे कान प्रकाशित. नवीन अंमलदार गुंडप्पाने एका सेवकाला आपल्याकडे बोलवले. अंमलदाराने कशासाठी बोलवले हे त्या सेवकाला माहित नव्हते. तो मुकादमाने गुंडप्पा पाहो गेला. गुंडप्पाने त्याला जाणची

जवळ बोलवलं. सेवकाला वाटलं की नवीन अंमलदार त्याला काही रहस्य सांगू इच्छितो, म्हणून तो आणखी जवळ गेला. धाडर नवीन अंमलदाराने त्याचा कान जोरात पकडला. बिचारा सेवक वेदनांमुळे ओरडू लागला, या सेवकाने काही चुक केली, म्हणून नवीन अंमलदार त्याला शिक्षा देत आहे असे लोकांना वाटलं.

आता राजाची आयखी एक सूचना शिल्लक होती. दुसऱ्यांच्या सड्या आपल्या हाती ठेवण्या पाहिजेत. अंमलदार मुंडण्याच्या मनात या बाबतीत अनेक विचार येऊ लागले.

अंमलदार वसुंत राहिला आपल्या खुर्चीवर! त्यामुळे अल्प सेवक ही आपले स्थान सोडू शकले नाहीत. संध्याकाळ झाली, रात्र पण झाली, तरी मुंडण्या आपल्या जागवकून हालला नाही. म्हणून बिचारे कमेचारी ही उठले नाहीत. त्यांना शोप येऊ लागली. प्रयत्न करून ही त्यांना शोप बावरता आली नाही.

अर्धो रात्र झंपली. सर्व सेवक आपापल्या गाणी झोरी गेले. राजाच्या तिलाचा मुचनेची अंमलदाराची मुंडण्याच्या मनात होती. ती हळूच उठला. हातात एक कात्री घेतली ति एकैक सेवकाजवळ जाऊन त्यांच्या शेंदधर कापून टाकल्या. अशा रीतीने सर्वांच्या शेंदधा आपल्या हाती साठ्यावर ठरव्या अंमलदाराला बाराच मिळाली.

आता मुंडण्याला असे वाटलं की राजाच्या सूचनांनुसार आपल्या अंमलदारीच्या बाहिल्यान बिचारी आपण अे कार्य केले त्याचा बहकाल राजाळा मिला तर राजा खुश होईल. म्हणून दुसऱ्या दिवशी सकाळीच मुंडण्या राजधानीकडे जायला निघाला.

मुंडण्या कटून सर्व हकीगत एकूण राजाला मोठे आश्चर्य वाटलं! त्याच वेळी देवगिरीचा एक अधिकारी राजाकडे आला जि नवीन अंमलदाराची सर्व करतूत सांगितली. आता आपली चुक राजाच्या लक्षात आली आणि त्याने पुन्हा मुंडण्याला राजपुरोहित पदी नेमले.

शिवल शमुंडळाच्या माथे वल्लेची रंग व कोरवी हवा जमिनावरून हुवेच्या संरकात येते, तेव्हा खूपसे गरम होते. या उगात वसलेल्या कमी वाक्याच्या हुवेमुळे गरम होतो. या त्यांच्यात मोठे-मोठ्या वागासारखी पोकेळी निर्माण होते. ते वेव्हा जमिनीत स्पर्श करतात तेव्हा बकाकार जळीने गुळगुळीत वावा बहू आयली. मुळीचे चरलेचे हे चक्कीवादळ १६२० फुटांइतक्याही उंचीने उगून ताची ३०० मैल वेगाने वाहू लागले. अमेरिकेच्या दक्षिण प्रांतात २२ वर्षी वसंत महसुल झाली १५० लक्षी वादळ होतात. १९६५ साली येथे जे चक्कीवादळ झाले त्यात २०० लोक प्राणास मुण्डने होते. दक्षिण व आफ्रिकेला काही झालेही या विनाशालात वाबू शकले नाहीत.

चक्कीवादळ

अमेरिकेतील एव्ह रेवोल मॅशनस पार्कमध्ये अजबधारी रंगीत झमाड ही जगातील सर्वोच्च घोंडी झाली. तेव्हाच काही प्रवास होच. तिची लांबी २९१ फूट आहे! काच पार्कमध्ये बाणलोटो काही अणु शक्तींमुळे झपाटी आहेत. या हवे कमाली म्हणजे १५ कोटी वर्षांपूर्वी बल्लेसा निरर्थक चक्रवाक झाला पाहिजे! यद्धच्या दगडगुहात येथेच जेव्हा पावसाचे पाणी पिरले, तेव्हा या सेवा सडकतात. पुढे हुवा आणि बर्फ घातले या भेदात हळूहळू वकून जातात. आणि त्यामुळे त्या दगडात बर्फे पडतात. आणि अशा निरर्थक जगाली निर्माण होतात. काळाबरोबर या कमाली निर्मत आहेत. तेव्हा स्वाभाविकच एक वा एक विपत या कमाली पुढून येतोच हे दिसते.